

Mladi za napredek Maribora 2017

34. srečanje

SLEDI, KI SO JIH V MARIBORU PUSTILI KAPUCINI IN FRANČIŠKANI

ZGODOVINA

Raziskovalna naloga

PROSTOR ZA NALEPKO

Avtor: MAJA JENČIČ
Mentor: RADO ŠUMER
Šola: OŠ MAKSA DURJAVE MARIBOR

Maribor, februar 2017

Mladi za napredek Maribora 2017

34. srečanje

SLEDI, KI SO JIH V MARIBORU PUSTILI KAPUCINI IN FRANČIŠKANI

ZGODOVINA

Raziskovalna naloga

PROSTOR ZA NALEPKO

Maribor, februar 2017

KAZALO

1. UVOD	5
1.1 Opredelitev problema – raziskovalno vprašanje.....	12
1.2. Metode dela	12
1.3. Hipoteze.....	13
2. TEORETIČNI DEL.....	13
2.1. Kapucini.....	14
2.1.1. Nastanek kapucinov in njihov prihod na slovensko ozemlje.....	14
2.1.2. Prihod kapucinov na slovensko ozemlje.....	16
2.1.3. V Mariboru do leta 1784.....	17
2.1.4. Kapucini v Mariboru od vrnitve 1919 do danes.	24
2.1.5. Kapucini ki so se zapisali v zgodovino Maribora.....	26
2.1.5.1. Pater Hipolit (Adam Gaiger) iz Novega mesta	26
2.1.5.2. P. Bernard – Apostel Ivan Anton	27
2.1.5.3. Dr. Vinko Avguštin Škafar.....	28
2.1.6. Pogovor s patrom kapucinom dr. Vinkom Škafarjem.....	29
2.2. Frančiškani.....	33
2.2.1. Nastanek frančiškanov	33
2.2.2. Prihod frančiškanov na slovensko ozemlje in v Maribor.....	35
2.2.3. Frančiškani v Mariboru.....	36
2.2.4. Razgovor s frančiškanskim patrom.....	50
2.3. Anketa in analiza	53
2.4. Frančiškov svetni red.....	60
3. DRUŽBENA ODGOVORNOST.....	61
4. SKLEP.....	61
5. UPORABLJENA LITERATURA	66
5.1. Knjige	66
5.2. Časopisni članki.....	68
5.3. Internetni viri	68

Kazalo slik

Slika 1: Vodilo	7
Slika 2: Delitev reda manjših bratov	11
Slika 3: Kapucin v prvotnem kapucinskem habitu.....	14
Slika 4: Matteo da Bascio.....	15
Slika 5: Kapucinski samostan in Marija iz oltarja.....	18
Slika 6: Kužno znamenje v Mariboru	20
Slika 7: Kapucinski samostan s cerkvijo v Mariboru v 19. stol.	22
Slika 8: Načrt povečanja kap. cerkve v Mariboru 1804	22
Slika 9: Notranjost nekdanje kapucinske cerkve.....	23
Slika 10: Jožefova cerkev na Studencih	24
Slika 11: Ponatis ki ga je pripravil p. Hipolit.....	26
Slika 12: Naslovna stran slovarja in zemljevid Vindije	27
Slika 13: Dr. Vinko Avguštin Škafar	28
Slika 14: Dr. Vinko Škafar in avtorica	29
Slika 15: Grb frančiškanskega reda.....	33
Slika 16: Bosenska vikarija 1375	35
Slika 17: Anton Martin Slomšek	36
Slika 18: škof Jakob Maksimilijan Stepišnik	37
Slika 19: Kip Marije v frančiškanski cerkvi.....	39
Slika 20: Kalist Heric	40
Slika 21: Bazilika usmiljenja 1909	40
Slika 22: Tloris frančiškanske cerkve in samostana.....	41
Slika 23: Škof Mihael Napotnik.....	42
Slika 24: Del frančiškanskega pokopališča na Pobrežju	44
Slika 25: Frančiškani na prisilni telovadbi v Meljski vojašnici	46
Slika 26: Rušenje pravoslavne cerkve.....	48
Slika 27: Pater Janez Papa in avtorica.....	50
Slika 28: Pater Janez Papa s sliko starega kapucinskega samostana in zavetnico Marijo	51
Slika 29: Anketiranje na mariborskih ulicah.....	54
Slika 30: Anketiranje na mariborskih ulicah.....	54
Slika 31: Simbol Frančiškovega svetnega red.....	60
Slika 32: Knjižnica in gospa Antič v frančiškanskem samostanu.....	63

Slika 33: Jožefova cerkev in kapucinski samostan na Studencih.....	65
Slika 34: Frančiškanska cerkev in samostan	66

Kazalo grafov

graf 1: odgovori na prvo vprašanje: 15-25 let	55
graf 2:odgovori na prvo vprašanje: 25-50 let	56
graf 3: odgovori na prvo vprašanje: od 50let	56
graf 4: odgovori na prvo vprašanje : vse starostne skupine	57
graf 5: odgovori na drugo vprašanje: 15-25 let	57
graf 6: odgovori na drugo vprašanje: 25-50 let	58
graf 7: odgovori na drugo vprašanje: od 50let	58
graf 8: odgovori na drugo vprašanje: vse starostne skupine	59

POVZETEK

Sv. Frančišek Asiški je za čas svojega življenja ustanovil tri redove: manjše brate (minorite), sestre Klarise in svetni red. Skozi zgodovino sta zaradi približevanju Frančiškovi Vodilom nastala iz manjših bratov še reda frančiškanov in kapucinov. Ker je o mariborskih minoritih že napisana raziskovalna naloga, sem raziskala, kakšne sledi so v Mariboru pustili frančiškani in kapucini in tako zaokrožila pogled na delovanje Frančiškovih moških redov v Mariboru. Kapucini so v Maribor prišli leta 1613 nato pa jih je leta 1784 razpustil Jožef II. Ponovno so se vrnilo 1920. Frančiškani so po naporih škofa Slomška prišli v nekdanji kapucinski (minoritski) samostan leta 1864, kjer so na kraju nekdanje kapucinske cerkve in samostana zgradili novo cerkev in nov samostan in se tam nahajajo še danes.

Oboji so s svojo prisotnostjo in delovanjem zaznamovali zgodovino mesta Maribora. Iz dokumentov in razgovorov sklepam, da so bili kapucini dejavnejši pri svojem delu, frančiškani pa so Maribor najbolj zaznamovali s svojo cerkveno arhitekturo.

Na koncu raziskovalne je na kratko predstavljen še Frančiškov svetni red, ki deluje pri obeh mariborskih redovniških skupnosti in se krepi.

ZAHVALA

Za sodelovanje pri raziskovalni nalogi se iskreno zahvaljujem patru kapucinu dr. Vinku Škafarju, patru frančiškane Janezu Papa, saj sta nas popeljala v svet njihovih redovnih skupnosti, gospe Aleksandri Antič, ki ureja frančiškansko knjižnico in nam je nanizala nekaj zanimivih podatkov, vodji teološke knjižnice v Mariboru, dr. Faniki Krajnc Vrečko, ki mi je pomagala pri strokovni literaturi, lektorici mag. Blanki Kovačec in seveda mojemu neutrudnemu mentorju, ki mu je raziskovanje v veliko veselje.

1. UVOD

Na svetu v Katoliški cerkvi obstaja ogromno število krščanskih redovnih skupnosti, katerih nastanek sega celo v antični čas, razbohotili pa so se v srednjem veku, ko je imela Cerkev predvsem v Evropi ogromen vpliv in ga je skozi te redove ohranjala ter večala. Praviloma so jih ustanavljali karizmatični posamezniki, ki so s svojim življenjem in delom pridobili večje ali manjše število sledilcev. Katoliško redovništvo delimo na menihe (benediktinci,

cistercijani, trapisti itd.) in na druge redovnike, ki niso menih, in k tem spadajo tudi manjši bratje minoriti, frančiškani in kapucini. Ločimo predvsem dve obliki meniškega življenja:

- puščavniška oblika (začetnik Anton Puščavnik),
- cenobitska oblika – samostanski način življenja (začetnik Pahomij Egipčanski).

Kot očeta »zahodnega« meništva se omenja sv. Benedikt, ki je postavil pisne temelje redovništva in ustanovil benediktince.

V začetku so bili to predvsem moški redovi, skozi čas pa so se jim pridružile tudi ženske skupnosti. Ženske v RKC niso mogle postati duhovnice in je bil to edini način celostno služiti Bogu.

Osnovna vodila praktično vseh redovnih skupnosti so uboštvo, poslušnost in čisto življenje. Prav tako je pomembno pripravništvo na sprejem v skupnost (noviciat), ki pa od skupnosti do skupnosti traja različno dolgo. Po tej nalogi pride do zaobljube, ki pa traja do smrti. Omeniti je potrebno, da so nekateri menihi (redovni bratje) patri – duhovniki, ki lahko mašujejo, drugi pa laiki, različnih poklicev, ki so se zaobljubili, ne morejo pa maševati.

Sv. Frančišek Asiški je za časa svojega življenja ustanovil tri redove: manjše brate (minorite v nemško govorečih deželah), ženski red klaris in tretji Frančiškov svetni red. O minoritih že obstaja raziskovalna naloga, Klarise v Mariboru niso bile prisotne, svetni red pa bom na kratko opisala v poglavjih o kapucinih in frančiškanih, saj deluje pod njihovim mentorstvom.

Seveda se je v uvodu potrebno vprašati, kako in zakaj so nastali iz reda manjših bratov kar trije redovi: 1. minoriti, 2. frančiškani, 3. kapucini. Oba redova, ki ju bom raziskovala, namreč nista nastala v času Frančiškovega življenja, ampak kasneje iz reda manjših bratov minoritov. Zakaj?

Razlogov je seveda več, največji pa je po moje v Frančiškovem Vodilu. Sv. Frančišek iz Assisija je postal po mladostniškem iskanju in božjem klicu po obnovi »božje hiše« zelo pobožen človek, ki bi naj svoje življenje približal Jezusovemu. Največje vrline so mu predstavljale uboštvo, skromnost, služenje ubogim itd. Te vrline so bile osnove njegovega Vodila, ki mu ga je Papež Inocent III. potrdil leta 1209, po drugih virih pa 2010. (slika 1) S tem je bil ustanovljen red manjših bratov minoritov. Nove razmere pa so zahtevale novo Vodilo, ki pa ga je ob pomoči brata Elije predložil papežu Honoriju III., ki ga je 29. novembra 1223 z bulo »Solet annuere« tudi potrdil.

Slika 1: Vodilo

(Vir: <http://www.franciskani.si/wp-content/uploads/regula.jpg>)

Vodilo, čeprav omiljeno je še vedno zahtevalo veliko odrekovanja, zato je prihajalo v praksi do velikih odstopanj. Zaradi boljšega razumevanja posledic in cepitve redov ga v celoti objavljam.

»I. V imenu Gospodovem se začne življenje manjših bratov

Vodilo in življenje manjših bratov je spolnjevanje svetega evangelija našega Gospoda Jezusa Kristusa z življenjem v pokorščini, brez lastnine in v čistosti. Brat Frančišek obljublja pokorščino in spoštovanje gospodu papežu Honoriju in njegovim zakonito izvoljenim naslednikom ter rimski Cerkvi. Drugi bratje so dolžni ubogati brata Frančiška in njegove naslednike.

II. Tisti, ki žele to življenje sprejeti in kako jih je treba sprejemati

Tiste, ki bodo hoteli sprejeti to življenje in bodo prišli k našim bratom, naj jih pošljejo k svojim provincialnim ministrom. Samo tem in ne drugim je podeljeno dovoljenje sprejemati brate. Ministri naj jih skrbno izprašajo o katoliški veri in cerkvenih zakramentih. Če vse to verujejo in hočejo zvesto izpovedovati in izpolnjevati do konca; in če niso oženjeni – ali če so, pa so žene že stopile v samostan, ali jim dale po pooblastilu svojega škofa dovoljenje, potem ko so že napravile zaobljubo zadržnosti; in če so žene že tako v letih, da se ne more zbuditi sum – tedaj naj jim reko besede svetega evangelija (Mt 19,21), da gredo, prodajo vse svoje imetje in poskrbe, da bo razdeljeno ubogim. Če tega ne morejo storiti, zadostuje njihova dobra volja. Bratje in njihovi ministri naj se varujejo, da se ne bodo vmešavali v njihove časne zadeve, da bodo svobodno naredili z njimi, kakor jih bo Gospod navdihnil. Če bi pa vprašali

za nasvet, jih ministri lahko pošljejo h kakim bogaboječim ljudem, da bodo po njihovem nasvetu svoje dobrine razdelili ubogim. Nato naj jim dajo obleko preizkušnje: dve tuniki brez kapuce, pas, hlače in kaparon, ki sega do pasu, razen če se ministrom kdaj ne bo pred Bogom zdelo primernejše kaj drugega. Po končanem letu preizkušnje naj jih sprejmejo v pokorščino, ko obljubijo vedno tako živeti in spolnjevati Vodilo. Po določbi gospoda papeža jim nikakor ni dovoljeno izstopiti iz tega reda, kajti po svetem evangeliju »nihče, kdor roko položi na plug in se ozira nazaj, ni pripravljen za Božje kraljestvo« (Lk 9,62). Tisti, ki so že obljubili pokorščino, naj imajo eno tuniko s kapuco; in če hočejo, lahko imajo še drugo brez kapuce. Obuvalo smejo nositi vsi, katerim je potrebno. Vsi bratje naj se preprosto oblačijo. Obleko naj z Božjim blagoslovom krpajo z raševino in drugimi krpami. Opominjam jih in spodbujam, naj ne prezirajo in obsojajo ljudi, katere vidijo, kako so oblečeni v mehka in pisana oblačila in kako uživajo izbrane jedi in pijače; rajši naj marveč vsak samega sebe sodi in prezira.

III. Molitveno bogoslužje in post; kako naj bratje hodijo po svetu

Kleriki naj opravljajo molitveno bogoslužje po obredu svete rimske Cerkve razen psalterija, zato bodo lahko imeli brevirje. Laiki pa naj molijo štiriindvajset očenašev za jutranjice, pet za hvalnice; po sedem za prvo, tretjo, šesto in deveto uro, dvanajst za večernice in sedem za sklepnice. Molijo naj tudi za rajne. Postijo naj se od praznika vseh svetnikov do božiča. Kateri se prostovoljno postijo v svetem štiridesetdnevem postu, ki se začne z Gospodovim razglasenjem in traja štirideset dni, ki jih je Gospod posvetil s svojim svetim postom, naj prejmejo blagoslov od Gospoda; tisti pa, ki se nočejo postiti, naj ne bodo k temu prisiljeni. Postijo pa naj se drugih štirideset dni do velike noči. Ob drugih časih se niso dolžni postiti razen ob petkih. V času očitne potrebe pa se bratje sploh niso dolžni telesno postiti. Svojim bratom pa svetujem, jih opominjam in spodbujam v Gospodu Jezusu Kristusu, naj se ne prerekajo in prepirajo (prim. 2 Tim 2,14), kadar hodijo po svetu, in naj ne sodijo drugih, ampak naj bodo krotki, miroljubni in skromni, blagi in ponižni. Z vsemi naj vljudno govore, kakor se spodobi. Jezditi smejo le, če je nujno potrebno ali v bolezni. V katerokoli hišo pridejo, naj najprej rečejo: Mir tej hiši (Lk 10,5). In po svetem evangeliju smejo jesti vse jedi, ki se jih prednje postavi (prim. Lk 10,58).

IV. Bratje naj ne sprejemajo denarja

Vsem bratom odločno zapovedujem, naj nikakor ne sami ne po drugi osebi ne sprejemajo denarja in novcev. Za potrebe bolnih bratov in obleko drugih bratov pa naj skrbijo samo ministri in kustosi po duhovnih prijateljih, kakor se jim bo zdelo primerno glede na čase, kraje in mrzle pokrajine. Vedno pa velja, kakor je bilo rečeno, naj ne sprejemajo denarja in novcev.

V. Način dela

Bratje, ki jim je Gospod dal milost, da lahko delajo, naj delajo zvesto in predano. Delajo naj tako, da se bodo ogibali lenobe, ki je sovražnica duše, vendar pa da ne bodo ugašali tistega duha svete molitve in pobožnosti, ki mu morajo služiti vse časne stvari. Kot plačilo za delo naj sprejemajo za telo potrebne reči zase in za svoje brate, razen denarja in novcev; to pa ponižno, kakor se spodobi Božjim služabnikom in privržencem svetega uboštva.

VI. Bratje naj si ničesar ne prilaščajo; nabiranje miloščine; bolni bratje

Bratje naj si ničesar ne prilaščajo, ne hiše ne kraja ne druge reči. Kot tujci in popotniki (1 Pt 2,11) na tem svetu naj v uboštvu in ponižnosti služijo Gospodu in zaupljivo prosijo za miloščino. Tega se jim ni treba sramovati, saj je Gospod zaradi nas postal ubog na tem svetu. To je tista vzvišenost najvišjega uboštva, ki je vas, moje predrage brate, postavilo za dediče in kralje nebeškega kraljestva, naredilo uboge v zemeljskih dobrinah, a povzdignilo v krepostih (prim. Jak 2,5). To naj bo vaš delež, ki vodi v deželo živih (Ps 141,6). Tega se, ljubljene bratje, povsem držite; in zaradi imena našega Gospoda Jezusa Kristusa nikoli ne želite imeti nič drugega pod nebom. Kjerkoli bratje so in pridejo skupaj, naj bodo domači med seboj. Brez strahu naj drug drugemu razodevajo svoje potrebe; zakaj če mati hrani in ljubi svojega telesnega sina, koliko bolj mora vsakdo ljubiti in hraniti svojega duhovnega brata. Če kdo izmed njih zboli, mu morajo drugi bratje streči, kakor bi želeli, da bi bili sami postreženi.

VII. Pokora, ki naj se naloži bratom, če grešijo

Če bi sovražnik zapeljal katere od bratov, da bi smrtno grešili, naj se zaradi grehov, za katere je med brati določeno, da se je treba zateči k samim provincialnim ministrom, čim prej in brez odlašanja napotijo k le-tim. Če so ministri duhovniki, naj jim usmiljeno nalože pokoro, če pa niso duhovniki, naj poskrbe, da jo bodo naložili drugi redovni duhovniki, kakor se jim bo zdelo v Bogu primerneje. Varovati se morajo, da se ne bodo jezili ali vznemirjali zaradi greha kakega brata, ker jeza in nemir ovirata ljubezen v njih samih in v drugih.

VIII. Volitve generalnega ministra tega bratstva in binkoštni kapitelj

Bratje morajo vedno imeti enega izmed bratov tega reda za generalnega ministra in služabnika vsega bratstva. Njemu so dolžni neomajno pokorščino. V primeru njegove smrti provincialni ministri in kustosi izvolijo naslednika na binkoštnem kapitlju, na katerem se morajo provincialni ministri vselej zbrati tam, kjer določi generalni minister; in sicer enkrat v treh letih, lahko pa tudi v daljšem ali krajšem razdobju, kakor določi omenjeni minister. Če bi kdaj provincialni ministri in kustosi spoznali, da omenjeni minister ni sposoben za službo in splošno korist bratov, si morajo bratje, ki imajo volilno pravico, v Božjem imenu izvoliti drugega za kustosa. Po binkoštnem kapitlju lahko posamezni ministri in kustosi še isto leto, če hočejo in se jim zdi primerno, v svojih kustodijah skličejo enkrat brate na kapitelj.

IX. Pridigarji

Bratje naj ne pridigajo v škofiji kakega škofa, če bi jim to prepovedal. Nihče izmed bratov naj si tudi ne drzne ljudem pridigati, dokler ga generalni minister tega bratstva ne izpraša in potrdi ter mu dovoli pridigarsko službo. Prav tako opominjam in spodbujam brate, naj bo njihovo govorjenje v pridigah dobro preudarjeno in dostojno, v korist in spodbudo ljudstva, kateremu naj oznanjajo grehe in kreposti, kazen in slavo s kratkimi govori, ker je tudi Gospod na kratko govoril na zemlji (prim. Rim 9,28).

X. Opominjanje in poboljševanje bratov

Bratje, ki so ministri in služabniki drugih bratov, naj svoje brate obiskujejo in opominjajo ter jih ponižno in z ljubeznijo svare. Ničesar naj jim ne ukazujejo, kar bi bilo v nasprotju z njihovo dušo ali z našim Vodilom. Bratje, ki so podložni, pa naj se zavedajo, da so se zaradi Boga odpovedali lastni volji. Zato jim odločno zapovedujem, naj ubogajo svoje predstojnike v vsem, kar so Gospodu obljubili spolnjevati in ni proti vesti in našemu Vodilu. Če so kje bratje, ki bi vedeli in spoznali, da ne morejo spolnjevati Vodila po duhu, se morajo in morejo obrniti

na svoje ministre. Ministri naj jih sprejmejo ljubeznivo in dobrotljivo in naj bodo do njih tako domači, da bodo (bratje) lahko z njimi govorili in ravnali kot gospodarji s svojimi služabniki; zakaj tako mora biti, saj so ministri služabniki vseh bratov. Svarim pa in opominjam v Gospodu Jezusu Kristusu, naj se bratje varujejo vsake prevzetnosti, prazne častihlepnosti, nevoščljivosti, lakomnosti, skrbi in prizadevanja za ta svet, opravljanja in godrnjanja. Neuki naj se ne trudijo za učenost, ampak naj skrbijo, da bodo predvsem hrepeneli po Gospodovem duhu in njegovi sveti dejavnosti, da bodo molili k njemu s čistim srcem, da bodo ponižni, potrpežljivi v preganjanju in boleznih, da bodo ljubili tiste, ki nas preganjajo, sramotijo in obtožujejo, saj Gospod pravi: »Ljubite svoje sovražnike in molite za tiste, ki vas preganjajo in obrekujejo« (Mt 5,44). »Blagor njim, ki so zaradi pravice preganjani, zakaj njih je nebeško kraljestvo« (Mt 5,10). »Kdor pa bo vztrajal do konca, ta bo rešen« (Mt 10,22).

XI. Bratje naj ne hodijo v ženske samostane

Odločno zapovedujem vsem bratom, naj nimajo sumljivih stikov in pogovorov z ženskami in naj ne hodijo v samostane redovnic; tja smejo le tisti, ki jim je apostolski sedež dal posebno dovoljenje. Naj tudi ne bodo botri moškim ali ženskam, da ne bi ob tej priložnosti prišlo do kakega pohujšanja med brati ali po bratih.

XII. Tisti, ki bodo šli med Saracene in druge nevernike

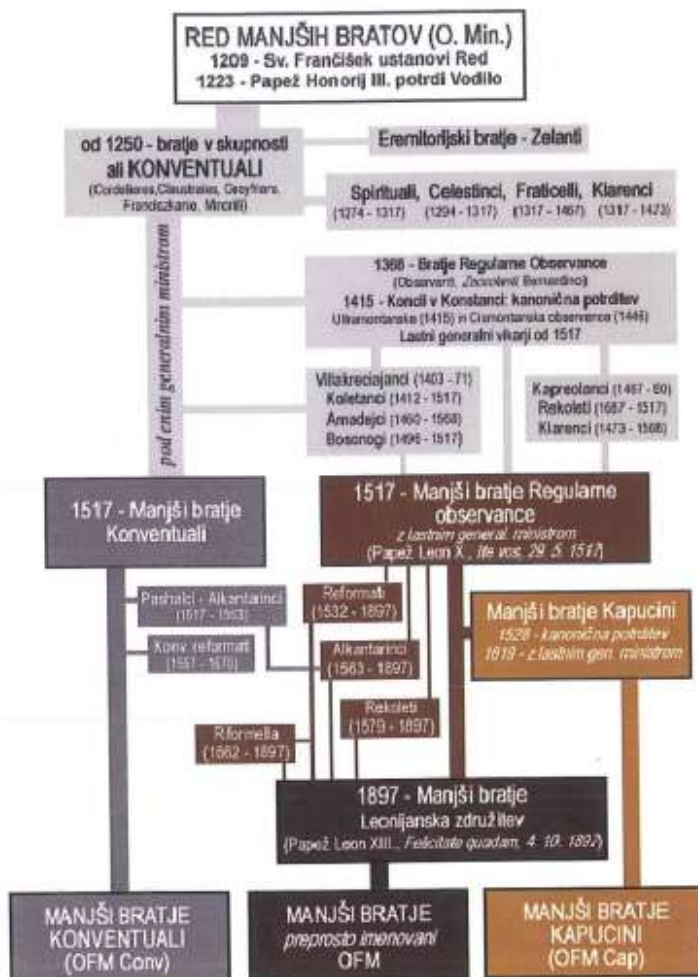
Sleherni izmed bratov, ki bi po Božjem navdihu hoteli iti med Saracene in druge nevernike, naj prosijo za dovoljenje svoje provincialne ministre. Ministri pa naj dajo dovoljenje samo tistim, za katere bodo spoznali, da so sposobni za to poslanstvo. Poleg tega pod pokorščino zapovedujem ministrom, naj prosijo gospoda papeža za enega od kardinalov svete rimske Cerkve, ki bo to bratstvo vodil, ščitil in opominjal, da bomo vedno pokorni in podložni tej sveti Cerkvi ter stanovitni v katoliški veri živeli v uboštvu in ponižnosti ter po svetem evangeliju našega Gospoda Jezusa Kristusa, kar smo trdno obljubili.

Prav nikomur torej ni dovoljeno te listine, ki smo jo potrdili, kršiti ali ji drzno nasprotovati. Če bi si pa kdo drznil in poskusil, naj ve, da si bo nakopal jezo vsemogočnega Boga in njegovih blaženih apostolov Petra in Pavla. V Lateranu, dne 29. novembra, v osmem letu našega papeževanja (1223).

http://www.franciskani.si/?page_id=19

Skozi zgodovino je prihajalo do različnih gibanj znotraj reda manjših bratov. Eni so se vse bolj oddaljevali od Frančiškovega Vodila. Predvsem je bilo težko za red 14. stoletje, ko je celotna Cerkev doživljala globoko krizo. Nekateri bratje so se naseljevali v velikih samostanih, bogateli, se izobraževali in sprejemali različne papeške privilegije ter se po stilu življenja vse bolj približevali meniškim redovom. Ti so se začeli imenovati manjši bratje konventuali, kar pomeni »manjši bratje samostanci.« V nemškem jezikovnem področju so jih imenovali »minoriten« (minoriti), kar pomeni »manjši« in izraža njihovo posebnost. V Italiji in na Hrvaškem jih še vedno imenujejo konventuali Zaradi različnih pogledov bratov na poslanstvo reda in zahtev Cerkve, so se znotraj bratstva začele pojavljati napetosti. Leta 1517

je papež Leon X. z bulo »Ite et vos« priznal observante kot samostojni red. Tako sta začeli obstajati dve veji: konventuali – danes poznani kot minoriti in observanti – danes na slovenskem poznani kot frančiškani. Pa tudi takšno stanje ni trajalo dolgo. Nekaterim observantom se je zdelo, da se je ta red preveč oddaljil od Frančiškovega Vodila, tako da je papež Klemen VII. 1528 izdal dokument, s katerim je potrdil kapucinski red.

Slika 2: Delitev reda manjših bratov

(Vir: Manjši bratje minoriti v Mariboru in Ptujju, 2016)

»Izraz "konventualni« izhaja iz »con-ventus« in pomeni skupaj priti, združiti se. V prvi vrsti torej pomeni skupnost ljudi, »comunitas«, nato pa stavbo, samostan, v katerem skupnost biva, »convent«.

1.1 Opredelitev problema – raziskovalno vprašanje

V Mariboru so v preteklosti v različnih obdobjih živeli in delovali vsi moški redovi, katerih idejni vodja je bil sv. Frančišek. Minoriti, ki so njegov prvi red in so bili ustanovljeni še za časa njegovega življenja, so prišli v Maribor v 13. stoletju. Datumi dejanskega prihoda se razlikujejo, zato sem uporabila stoletje. V Mariboru so ostali do 1814 (Leskovec, 1971) »Mariborski minoritski samostan je bil nato na osnovi cesarskega odloka, z dne 4. septembra 1814, in dvornega dekreta, z dne 5. oktobra 1814, po naročilu graškega gubenija razpuščen 14. oktobra istega leta« (Mlinarič, 1983). Po Meznariču so minoriti Maribor zapustili 1848, drugih navedbah 1818 (opomba pisca), in pustili velik pečat v zgodovini Maribora. Za njimi so leta 1612 prišli kapucini, ki so Maribor zapustili zaradi razpustitve ob jožefinskih reformah 1784 in se zopet vrnil leta 1920. Frančiškani so se v Maribor naselili leta 1864 in na istem mestu živijo še danes.

Ker je o minoritih že napisana raziskovalna naloga, me je zanimalo, kako so živeli v Mariboru kapucini in frančiškani v preteklosti in kako živijo danes ter s katerimi dejanji so zaznamovali zgodovino mesta od njihovega prihoda pa vse do današnjih dni. To je bilo osnovno raziskovalno vprašanje.

1.2. Metode dela

Da bi dobila verodostojne podatke, sem uporabila različne metode dela. Zelo priročne so bile induktivna in deduktivna metoda ter metoda analize. Konkretno sem pa na terenu:

- opravila razgovor s kapucinom, patrom dr. Vinkom Škafarjem, predstojnikom samostana pri Jožefovi cerkvi na Studencih, ki mi je posodil določeno literaturo;
- govorila s frančiškanom patrom Janezom Papom;
- ogledala sem si knjižnico v frančiškanskem samostanu v Mariboru in se pogovorila z gospo Aleksandro Antič, ki knjižnico ureja;
- na mariborskih ulicah sem opravila anketo o poznavanju kapucinov in frančiškanov v Mariboru.

Nato pa sem:

- pregledala komplet arhiv Večera in drugih dosegljivih edicij (Slovenski gospodar, Frančišek ...);
- prebrala vso literaturo, ki je bila dosegljiva v mariborski teološki in univerzitetni knjižnici;
- poiskala in analizirala prispevke na internetnih straneh.

1.3. Hipoteze

Zastavila sem si naslednje hipoteze, ki jih bom skozi raziskovalno nalogo skušala preveriti (potrditi ali ovreči):

- Kapucini so pustili več sledi v mariborski zgodovini kot frančiškani.
- Največja sled frančiškanov v Mariboru je njihova cerkev.
- Obe redovni skupnosti se soočata s problemom vstopa novih redovnikov v skupnost.
- Mariborčani v glavnem ne vedo, da v njem žive kapucini in frančiškani, oz. kje so njihovi samostani.

2. TEORETIČNI DEL

Skozi čas se je na Frančiškove redove izoblikoval zanimiv pogled:

»Minoritski samostani so imeli velika okna,

frančiškanski manjša,

kapucinski pa najmanjša (tudi v baroku ostanejo skromni).«

2.1. Kapucini

Slika 3: Kapucin v prvotnem kapucinskem habitu

(Vir: Martelanc 2016)

Kapucini so najmlajši Frančiškov red. Prepoznavni so po rjavem habitu

2.1.1. Nastanek kapucinov in njihov prihod na slovensko ozemlje

Čeprav so kapucini nastali kasneje kot frančiškani, sem se odločila, da jih najprej obravnavam, ker so v Maribor prišli pred frančiškani. Kot sem že omenila, so na nastanek reda vplivale želje Mateja iz Basce, da bi se s somišljeniki v življenju čim bolj približal Frančiškovega Vodilo. Ta naj bi imel leta 1525 videnje sv. Frančiška, ki naj bi poudaril pomembnost uboštva ter evangelijsko oznanjevanje in se je takoj odpravil v Rim, kjer je od papeža Klemna VII. dobil ustno dovoljenje za dobesedno izpolnjevanje Frančiškovega Vodila: živeti kot puščavnik in pridigar. Zaradi tega je bil celo zaprt, a je bil na posredovanje papeža in kneginje Katarine Cibo izpuščen.

Slika 4: Matteo da Bascio

(Vir: https://it.wikipedia.org/wiki/Matteo_da_Bascio)

Prav iz teh namenov so se kapucini ločili od observantov in ustanovili novo redovno skupnost, ki se je prvotno imenovala Frančiškovi manjši bratje puščavniki (fratres minores de vita eremitica). Leta 1528 je bil potrjen dekret »Religionis zelus«, ki je dal pravno podlago za ustanovitev te nove skupnosti. »V dekretu je bilo zapisano, da kapucini lahko izpolnjujejo Frančiškovo Vodilo, živijo kot puščavniki, nosijo brado kot znak samotarskega življenja ter habit s piramidalno kapuco (kot so ga nosili prvi manjši bratje), živijo na samotnih krajih, pridigajo ljudstvu, so pod zaščito minoritskih in pod vodstvom lastnega predstojnika, ki ima enake pravice kot provincialni minister, uživajo privilegije in olajšave minoritov in kamalduencev, nabirajo miloščino ter sprejemajo novince, klerike in laike« (Martelanc, 2016).

Pridiganje, po katerem so najbolj prepoznani, je postala njihova poudarjena dejavnost po konstitucijah iz leta 1536, ko je imel red že okoli 500 članov. Krizo je red doživel leta 1542, ko je njihov znameniti pridigar, vikar reda Bernardin Ochino, prestopil k protestantizmu. Posledično se red ni smel širiti izven Italije in se je notranje preobrazil in okreplil. Kapucini so si veliko moč pridobili na in po tridentinskem koncilu, ko so bili poleg jezuitov zelo

pomembni za rekatolizacijo oziroma v boju proti protestantizmu. O jezuitih bom na kratko še pisala, saj so nekaj časa igrali pomembno vlogo tudi v Mariboru.

Kapucini so na tridentinskem koncilu aktivno sodelovali z osmimi kapucini, teologi.

Ko je leta 1575 papež Gregor XII. odpravil prepoved širjenja reda izven Italije, so se le-ti takoj razširili v Francijo, Španijo, Švico itd.

»Leta 1916 je papež Pavel V. (1552–1621) izdal pismo *Alias felicis recordationis*, s katerem je razglasil neodvisnost kapucinov od minoritskega generalata. Predstojnik kapucinskega reda se od tedaj imenuje generalni minister. Generalni definatorji pomagajo generalnemu ministru, določajo redovne predpise ter potrjujejo odločitve generalnega kapitlja. Vsako provinco vodi provincialni minister, ki mu pomagajo štirje provincialni definatorji. Samostan vodi krajevni predstojnik ali gvardijan, hospic pa superior, oba sta izvoljena na provincialnem kapitulju. Samostansko družino sestavljajo novinci, patri, kleriki in bratje.« (Martelanc, 2016.)

2.1.2. Prihod kapucinov na slovensko ozemlje

Na Slovenskem so leta 1591 kapucini ustanovili prvi samostan v Gorici, ki pa je do 1609 spadal v beneško provinco, nato pa so ga priključili Štajerski provinci, o kateri bo več napisanega, saj je vanjo spadal tudi samostan v Mariboru. Ob teritorialni organiziranosti kapucinov na Slovenskem ne smem govoriti samo o slovenskem etničnem ozemlju, saj se je njihova upravna enota – provinca razprostirala predvsem na področju Notranje Avstrije in dela Hrvaške. Da so kapucini prišli v Maribor, je pravzaprav zasluga praškega nadškofa Berke, ki je povabil kapucine na Češko, kjer se je zelo razširil protestantizem in kapucini bi naj pripomogli k rekatolizaciji te dežele. Prošnja je bila uslišana in tja se je odpravilo dvanajst kapucinov pod vodstvom generalnega definatorja Lovrenca Brindiškega. V Prago jih je pet prispelo leta 1599. Po preoblikovanju organizacijske strukture je leta 1618 nastala Štajerska kapucinska provinca, ki je bila razdeljena na dve kustodinji – severna, severno od Drave, in južna, s samostani južno od Drave. Območje nekdanje Štajerske province je obsegalo nemško, italijansko, hrvaško in slovensko govorno območje. Bila je zelo velika in težko obvladljiva.

2.1.3. V Mariboru do leta 1784

V Maribor so prišli kapucini 1609. leta, aprila 1613 so položili temeljni kamen za zidavo cerkve, ki je bila posvečena že leta 1620. Ob prihodu v Maribor je bila situacija za kapucine dokaj zanimiva. V mariborski okolici se je precej »prijel« protestantizem, ki je imel svoj center v dvorcu Betnava. Leta 1592 je papež Klemen VIII. (1563–1605) ukazal, naj se Štajerska, Koroška in Kranjska očistijo »krive lutrovske vere« in se povrnejo v Katolištvo. Veliko podporo rekatolizaciji je imel nadvojvoda Ferdinand II. ob podpori sekovskega škofa Martina Brennerja in ljubljanskega škofa Tomaža Hrena. Ko so prišli kapucini, je bila stvar že »urejena«. Tisti, ki se v mestu niso izrekli za katolike, so bili izgnani. Požgane so bile protestantske knjige in tudi kapela na Betnavi. Rekatolizacija je bila v polnem zamahu. Najbolj goreči so bili jezuiti in kapucini. Še posebej so bili Habsburžani naklonjeni kapucinom, ki so delovali tudi na deželi (jezuiti v glavnem v mestih) in so jih zato moralno in finančno podpirali. To je privedlo tudi do postavitve kapucinskega samostana v Mariboru. Pod nadzorom Ferdinanda II. in v dogovoru z graškim nuncijem Janezom Krstnikom Salvagom se je načrtovala izgradnja samostana v Mariboru. Zemljišče pred mestnim obzidjem, v tako imenovanem graškem predmestju, sta leta 1611 kapucinom darovala grof Janez Jakob Khisli (lastnik mariborskega gradu) in njegova žena Marija (po nekaterih podatkih mesto). Poleg lokacije in samostanskega vrta sta gradnjo tudi finančno podpirala. Temeljni kamen je 1613 zaradi odsotnosti sekovskega škofa Martina Brennerhja blagoslovil ljubljanski škof Tomaž Hren, ki je bil precej povezan s kapucini na slovenskem ozemlju, saj je blagoslovil več temeljnih kamnov (Maribor, Ptuj, Ljubljana) in posvetil cerkev v Celju. »Prvi mariborski kapucini z duhovniki in verniki so se zbrali v mestni župnijski cerkvi (sedanji stolnici), v njej odmolili hvalnice ter nato v procesiji odšli tja, kjer naj bi gradili samostan (na kraj, kjer danes v Mariboru stoji frančiškanska cerkev). Ljubljanski škof je maševal na prostem in po končanem obredu zasadil križ ter položil temeljni kamen. Gradnja je očitno potekala zelo hitro, saj so se redovniki v samostan vselili že leta 1614. Posvetitev temeljnega kamna za samostan pred mariborskimi mestnimi vrati ter za redovno cerkev Marije Matere usmiljenja in milosti v Mariboru je Hren vpisal v pontifikalne protokole. Hren je položil in posvetil temeljni kamen za kapucinski samostan. Ob posvetitvi je v temelj cerkve vložil ustanovitelj pozlačen novec, svoj srebrnik in spominski zlatnik. Slovesnosti se je udeležila velika množica vernikov. (Visočnik, 2011.)

Zanimiv je tudi zapis patra Vinka Škafarja, ki pravi, da so šli kapucini iz mestne cerkve (današnja stolnica) bosonogi, na ramenih noseč veliki križ ter med potjo pojoč psalm: »Naj vstane gospod in razkrope naj se njegovi sovražniki!« (Škafar, Letopis 1996.)

Fotografija starega kapucinskega samostana in cerkve v Mariboru, ki sta stala tam, kjer danes stojita frančiškanska cerkev in samostan (NS-AM, Zbirka MB-Sv. Marija, gredivo, f. 4, Slike).

Slika 5: Kapucinski samostan in Marija iz oltarja

(Vir: http://www.arhivsko-drustvo.si/Arhivi/Arhivi_2011_2.pdf)

Zanimiva je bila tudi Hrenova pridiga. Večina pridige je citiranje Prve Mojzesove knjige, kar kaže škofovo katoliško poreklo in njegovo željo po rekatolizaciji s pomočjo kapucinov. »Nedvoumen je Hrenov zadnji stavek: »Glej, naši sovražniki so poraženi: pojdemo očistiti svetišče in ga obnoviti!« V resnici ga je mogoče razumeti kot vrhunec njegovega izvajanja na temo vrnitve h katoliški veri, predstavljanja reformatorjev kot sovražnikov ter poudarjanja svetih oz. posvečenih mest.« (Visočnik, 2011.)

Kapucinski dobrotniki Khisli so ostali s kapucini povezani tudi po smrti. Jakob in žena Marija sta vstopila v samostansko klavzuro. Po njuni smrti je sin Jernej dal zgraditi grobno kapelo Blažene Device Marije, sv. Frančiška Asiškega in sv. Antona Padovanskega in v njej so pokopani člani družine. Podoba ustanovitelja Jakoba Khisla se danes nahaja v Pokrajinskem muzeju v Mariboru, nekoč pa so jo kapucini hranili na mrtvaškem odru. Grobnica se danes nahaja v frančiškanski cerkvi in je edini ostanek nekdanje kapucinske cerkve, samostana. To je vsekakor pomemben prispevek k zgodovini Maribora. O naklonjenosti te družine do kapucinov kaže tudi dograditev Loretske kapele v sklopu grajskega kompleksa, kjer so kapucini opravljali mašne daritve in pridige. Prav pridige so bile ena od prepoznavnih

dejavnosti kapucinov povsod, kjer so živeli, in Maribor ni bil prav nobena izjema. Bila so celo sprejeta pravila o dolžini pridige, ki ni smela presegati ene ure. Pridigarji so se delili na nedeljske, praznične in postne pridigarje. Največ dela naj bi imel nedeljski pridigar. Ker je bila večina Mariborčanov nemško govorečih, so bile verjetno pridige v mestu v nemškem jeziku, v samostanski cerkvi in v okoliških župnijah pa naj bi pridigali tudi v slovenskem jeziku, kar je seveda velik prispevek k ohranjanju slovenščine. Da so obstajale pridige v slovenščini, potrjuje mnenje dr. Jožeta Mlinariča, ki pravi, da so v mestni župnijski cerkvi pridigali kapucini v nemškem kot slovenskem jeziku in da so enega od kapucinov, ki je deloval tudi v Mariboru, imenovali slovenski pridigar.

S svojo raznoliko dejavnostjo so bili med Mariborčani zelo priljubljeni. To kaže tudi podatek, da se je letno pri kapucinih spovedalo okoli dvajset tisoč vernikov, kar je zelo veliko glede na podatke o spovedovanju v drugih cerkvah.

»Oto Kocjan se sklicuje na zgodovinski vir in omenja, da je v letih 1641–1755 bilo razdeljenih v samostanski cerkvi čez 2.280.000 obhajil, kar se da sklepati iz vsakdanjega štetja hostij« (Škafar 1993). Še posebej so ljudje kapucine klicali k sebi ob smrti uri.

Ni znano, ali so se v Mariboru odvijale pasijonske igre, kot na primer v Škofji Loki, se pa iz literature da izbrati, da so se opravljale razne pobožnosti. Škafar omenja zapis: »V cerkvi se z veliko pobožnostjo zbirajo meščani, kjer na posamezne nedelje in praznike naši redovniki pojejo litanije po sklepnicah pred Najsvetejšim in se zatekajo k njeni priprošnji, kar luteranska zloba prednikom ni dovoljevala« (Škafar, 1993).

Še posebej so se mariborski kapucini izkazali v času kuge, ki ni prizanašala niti Mariborčanom niti njim. V poročilu deželni vladi v Gradcu, ki je bila zaskrbljena zaradi razsežnosti kuge v Mariboru, med ostalim piše, da je med oskrbovanjem kužnih bolnikov zbolel in na žalost celega mesta umrl kapucin p. Aedigus. To nazorno govori o zaslugah kapucinov v tem času v Mariboru. P. Škafar v svojem prispevku navaja, da sta v istem letu umrla še dva kapucina, ki imata skupno nagrobno ploščo v sedanji frančiškanski cerkvi.

»O odnosu Mariborčanov do kapucinov zelo zgovorno priča kužno znamenje na Glavnem trgu pred mestno hišo iz leta 1743, ki ga je naredil kipar J. Straub. Na njem je ustanovitelj manjših bratov sv. Frančišek Asiški oblečen v kapucinsko redovno obleko.« (Škafar, 1993.)

Slika 6: Kučno znamenje v Mariboru

(Vir: <http://www.zgodovinsko-drustvo-kovacic.si/fotogalerije/tid/15?page=1>)

Pri stopinjah, ki so jih zapustili mariborski kapucini v Mariboru, ne morem mimo njihove izobraževalne dejavnosti. V mariborskem kapucinskem samostanu so se namreč izobraževali bodoči kapucinski duhovniki, kar je razvidno iz katalogov samostanskih družin. Študentje so v Mariboru študirali od enega ali pa do več let – različno v različnih obdobjih. Od 1613 je veljalo, da študij skupno traja sedem let. Zaradi različnih oblik študija v mariborskem kapucinskem samostanu p. Škafar v svoji študiji meni, da je bil samostan eden od pomembnejših samostanov številne Štajerske kapucinske province in zato upravičeno sklepa, da je imel samostan tudi temu primerno knjižnično zbirko, ki pa se je po razpustitvi samostana razgubila. Glede na podatke o predavateljih v samostanu bi bila zanimiva študija o razvoju mariborskega višjega šolstva. Zaradi študija v samostanu so v Mariboru delovali pomembni kapucini, ki so s svojim delom in ustvarjanjem zaznamovali Maribor in širše. O njih bom več spregovorila ob koncu raziskovanja o mariborskih kapucinih.

Za kapucine v Mariboru je bilo usodno leto 1784. To je bil čas jožefinskih reform.

»Jožef II. (1780–1790) osebno ni bil slab človek, a že v mladosti je bil prekvašen z idejami takratnih »prosvitljencev« ter z naglimi koraki hotel napraviti cerkev za deklo državne politike. Zakonov in odlokov je kar deževalo. V kratkem času je izdal 6200 zakonov.

Marsikaj je bilo prenagljeno in nepremišljeno ter ni moglo vzdržati. Judom in protestantom je dal prostost vere. Vendar odpada od katoliške cerkve ni trpel. Zlasti je bil Jožef II. nasprotnik menihov, ker ni znal ceniti njih idealnega cilja in dela, smatral jih je za trote in lenuhe. V 10. letih svoje vlade je zatrl 738 samostanov.« (Kovačič, 1928.)

Jožef II. je predvsem razpuščal revne redove in tiste, ki niso izvajali izobraževalne in socialne dejavnosti, zato čudi, da je bil razpuščen tudi mariborski kapucinski samostan. Premoženje razpuščenih samostanov je bilo dodeljeno na novoustanovljenemu verskemu skladu, ki naj bi skrbel za materialno šibke župnije. Razpuščeni redovniki so lahko odšli med škofijske duhovnike ali druge redovne skupnosti, ki niso bile razpuščene. P. Škafar navaja zanimive podatke o poteku razpustitve.

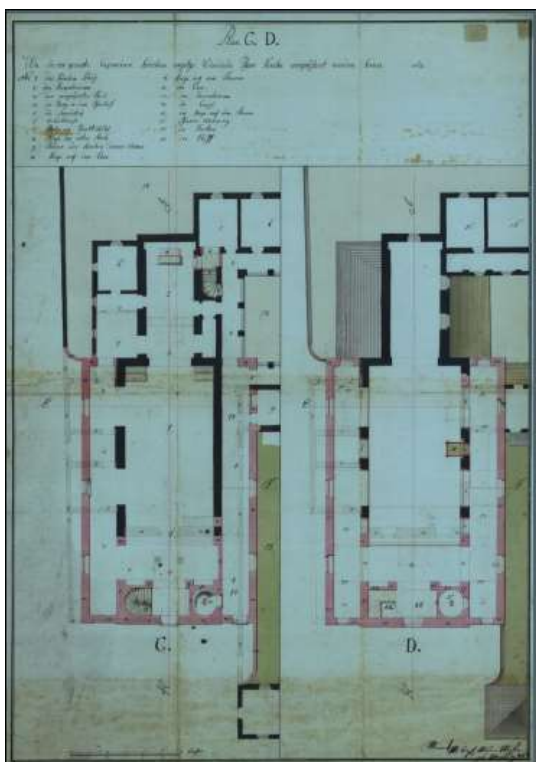
»Ko se je 12. junija 1784 sestala komisija za preureditev župnij v Mariboru, je bilo sklenjeno, da bodo v mestu (za predmestje je bila načrtovana druga župnija) uredili posebno župnijo za Slovence. Le-ta naj bi imela svoj sedež v minoritski cerkvi ob Dravi. Škofijski komisar Karel Bliembl, ki je bil dekan v kraju St. Veit am Vogau, je predlagal, da bi minorite razpustili in kapucine prestavili v minoritsko cerkev, ker kapucini: 1. uživajo večje zaupanje prebivalcev mesta in podeželja in 2. kapucinska provinca je po številu večja in je med njimi večje število tistih, ki bi jih lahko uporabili pri dušnem pastirstvu.« (Škafar, 1993.)

Pa se je zgodilo ravno obratno. Okrožni glavar v Mariboru je prišel v samostan 10. aprila 1784 in prebral edikt o razpustitvi samostana. Premoženje samostana se je razdelilo redovni provinci – kar je je ostalo, redovniki pa so se razdelili po drugih samostanih in škofijskih župnijah. Zadnji gvardijan kapucinskega samostana v Mariboru je bil p. Julianus. Po razpustitvi samostana so tudi knjige iz samostanske knjižnice izginile, verjetno v samostane, kamor so se razselili redovniki. Nekaj knjig je p. Škafar našel v celjskem samostanu, nekaj v Varaždinu, Lipnici in drugod.

Slika 7: Kapucinski samostan s cerkvijo v Mariboru v 19. stol.

(Vir: <https://www.kapucini.si/maribor>)

Slika 8: Načrt povečanja kap. cerkve v Mariboru 1804

(Vir: Pokrajinski arhiv Maribor)

Ob sliki mogoče le še to, da so imeli kapucini prav napisana pravila o gradnji cerkva. »Kapucinska arhitektura je bila skromna in preprosta, strogo podrejena duhu uboštva, saj se je zgledovala predvsem po prvotni arhitekturi reda manjših bratov« (Martelanc, 2016). Zanimivo je bilo tudi to, da so samostan in samostanske površine ostale v lasti darovalcev. Tudi samostanske naselbine so morale biti izven mesta. Celice v samostanu so morale biti tako skromne, da so bile podobne grobovom, in tako skromne so morale biti tudi cerkve. Seveda se je to sčasoma spreminjalo, pa vendar so kapucin v svoji arhitekturi ostali najskromnejši med Frančiškovimi redovi. Cerkev v Mariboru je ležala v smeri vzhod –zahod. Imela je eno stransko kapelo na severni strani. Fasada je bila zelo preprosta. »Notranjščina cerkve je bila brez okrasja, mogoče je imela le nekoliko bogateje profiliran trakast venčni zidec, kot je bila to navada pri drugih kapucinskih cerkvah, vendar ni izključeno, da je bil obogaten kasneje. Prižnica je bila naslonjena na desno ladijsko steno. Prva stranska kapela je bila posvečena sv. Janezu in sv. Jakobu, patronoma grofa Khisla. Kakšna podoba je krasila njen oltar, na žalost ni znano.« (Martelanc, 2016.) Prvotna cerkev naj ne bi imela zvonika temveč le preprost leseni piramidalni stolp.

Slika 9: Notranjost nekdanje kapucinske cerkve

(Vir: Martelanc 2016)

Samostan je stal južno od cerkve z vrtom, ki je samostan obdajal na južni in vzhodni strani. Imel je 27 celic ter šest bolniških sob. V njem je bil noviciat in študijska hiša ter nekaj časa tudi interna šola. Z odhodom kapucinov je bila prekinjena tradicija uspešnega delovanja kapucinov v Mariboru, a trdoživi kapucini so se vrnili.

Ko so kapucini zapustili samostan, so se v njega naselili minoriti, ki so v njem ostali do leta 1813, za njimi ga upravljajo svetni duhovniki in do prevzema s strani redemptoristov, ki so samostansko poslopje predelali in ga leta 1849 zapustili. Do prihoda frančiškanov so samostan spet opravljali svetni duhovniki. O frančiškanih pa v nadaljevanju.

S tem je bila prekinjena tradicija uspešnega delovanja kapucinov v Mariboru, a trdoživi kapucini so se vrnil.

2.1.4. Kapucini v Mariboru od vrnitve 1919 do danes.

Cerkev sv. Jožefa na Studencih so po dosegljivih podatkih postavili ali leta 1685 ali pa 1675. R. G. Puff o Jožefovi cerkvi zapiše: »Daleč najlepša točka na desnem bregu (Drave – op. p.) pa je sv. Jožef, na majhnem, deloma strmem polotoku stoji slikovito postavljena limbuška podružnična cerkev na konglomeratni planoti, pod katero vrejo iz globine čudoviti izviri, tako obilni, da po nekaj korakih nastane potok, ki je dovolj močan, da poganja idilično postavljeni, za povešenimi brezami napol skrit Staudingerjev mlin« (Puff, 1999). Puff tudi pravi, da je že leta 1678 papež Inocenc XI. vsem, ki se spovejo na praznik sv. Jožefa v tej cerkvi, dal popoln odpustek.

Slika 10: Jožefova cerkev na Studencih

(Vir: <http://radio.ognjisce.si/sl/176/utrip/20157/>)

Na mestu stare je bila med leti 1726 in 1728 postavljena sedanja cerkev. V svoji zgodovini je bila predvidena za rušitev, a je po zaslugi limbuškega župnika Ruprechta ostala. Leta 1897 jo

prevzamejo lazaristi, ki so odstranili umetniško dragocen baročni oltar in ga nadomestili s skromnejšim. Iz Studencev so odšli 1911. Studenčani so želeli, da bi nekdo upravljal to cerkev, zato so se med ostalimi obrnili tudi na kapucine in s prošnjo celo romali v Rim. Priložnost za naselitev se je pokazala ob propadu Avstro-Ogrske po končani prvi svetovni vojni, ko so morali slovenski kapucini zapustiti Celovec in Lipnico, Gorico in Vipavski križ. Knezo-škofijski ordinariat je z odlokom dovolil naselitev kapucinov na Studence 21. oktobra 1919. Prvi kapucin, ki se je po 135 letih zopet naselil v Mariboru, je bil Kalist Vaupotič iz Vidma pri Ptujju, ki je dosegel, da so se iz cerkvene hiše izselili vsi prebivalci in jo lahko obnovil.

»Kapucini so ob svojem prihodu na Studence v letih 1919–1920 začeli preurejati hišo, da bi lahko kasneje uredili še cerkev, ki je osem let samevala. Z veliko vnemo so vzdrževali cerkev, kot pred njimi lazaristi, hkrati pa so želeli ustanoviti tudi župnijo, kar jim je uspelo 31. marca 1940.« (Škafar, 2001.) Želja po župniji je trajala že zelo dolgo. saj se je število vernikov povečevalo. O tem piše p. Škafar: »V septembru leta 1938 se je začelo resno prizadevanje za ustanovitev župnije pri Svetem Jožefu. Že 5. septembra so na občinski glavni seji soglasno sklenili, da občina prevzame vse pogoje za ustanovitev župnije, če ji cerkev svetega Jožefa posodi brezobrestno posojilo 1000.000 din na 10 let. Predlog je bil soglasno sprejet. Že oktobra 1938 so se lotili dela. Podirali so stare hleve, delali prostor, naredili ograjo okrog cerkvenega zemljišča itn.«

Leta 1924 so studenški hospic na kapitlju v Celju povišali v samostan, tako da je prvi gvardijan postal Kamil Požar. Kot v preteklosti so se kapucini tudi v tem času ukvarjali z izobraževanjem. Kapucini so poučevali verouk v deški in dekliški studenški šoli. Leta 1927 so samostansko poslopje povečali in vanj namestili internat za srednješolce, ki so obiskovali mariborsko klasično gimnazijo. Sprejeli so 23 gojencev, na katere so računali, da bodo nekoč postali redovniki kapucini. Konvikt na Studencih je bil največji izmed slovenskih kapucinskih konviktov. Uspešno delo studenških kapucinov je prekinila druga svetovna vojna, ko so morali maja 1941 samostan zapustiti, samostan pa so zasedli Nemci. O dogajanju med vojno ni dosegljivih podatkov, ve se le, da so cerkev upravljali različni duhovniki. So pa se kapucini vrnili takoj po koncu vojne – julija 1945. V samostanu je država uredila dijaški dom za učence železniške šole na Studencih, kapucinom pa so ostale le tri sobice in kuhinja. Prostorska stiska je pogojevala gradnjo novih prostorov. Nova hiša (župnijski dom in samostan) je bila dograjena 1985.

2.1.5. Kapucini ki so se zapisali v zgodovino Maribora

Kar nekaj je bilo kapucinov, ki so se ali rodili v Mariboru ali pa delovali kot kapucini v različnih obdobjih prisotnosti kapucinov v Mariboru. Težko jih je rangirati glede na pomembnost oziroma glede sledi, ki so jih pustili v zgodovini mesta Maribor, zato naj mi bo oproščeno, če sem koga neopravičeno izpustila. Tu mislim predvsem na kapucine, ki so delovali v župniji sv. Jožefa na Studencih. O njih je izčrpno pisal p. Škafar, tako da je zgodovinska ocena o njihovem zgodovinskem prispevku dosegljiva. Jaz sem predstavila le te, ki so po moji oceni izrazito izstopali in ki sem jim lahko resnično hvaležna za sledi, ki so jih pustili v mariborski zgodovini in tudi širše.

2.1.5.1. Pater Hipolit (Adam Gaiger) iz Novega mesta

Po rodu iz Novega mesta je v Mariboru deloval v letih 1697-1700 in 1710-1713. Bil je učitelj filozofije v mariborskem kapucinskem samostanu. Ob poučevanju se je ukvarjal s pisanjem »Trojezičnega slovarja«.

Slika 11: Ponatis ki ga je pripravil p. Hipolit

(Vir: <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/4/1715-hipolitbohoric>)

Sestavil je slovar »na korist sebi in mladim redovnikom, kateri v jezikovnem neznanju potratijo več časa za besedo nego za stvar« (F. Kidrič, 2013). Poslovenil je Svet v slikah in

izdal še nekaj drugih del. Mirko Rupel je o njem zapisal: »Hipolit je pomemben kot filolog, ki je z rodoljubno vnemo likal domačo besedo, in kot vesten redaktor del, ki so jih drugi spisali ali prevedli« (Škafar, 2001). Strinjam se z idejo p. Škafarja, ki meni, da bi si p. Hipolit v Mariboru zaslužil poimenovanje kakšne ulice, saj se je prvi v slovenščini pripravljal za izdajo slovarskih, slovničnih in prevajalskih del.

2.1.5.2. P. Bernard – Apostel Ivan Anton

Slika 12: Naslovna stran slovarja in zemljevid Vindije

(Vir: <file:///F:/DOM%20BLOG%20Iz%20zakladnice%20UKM%20Ivan%20Anton%20APOSTEL,%200Dictionarium%20Germanico-Slovenicum>)

V slovenski biografiji je pod njegovim poklicem ali dejavnostjo zapisano: »Leksikonograf, pridigar, duhovnik, redovnik, kapucin«.

Rodil se je v Mariboru in po vstopu v kapucinski red služboval v različnih samostanih štajerske kapucinske province. »Njegovo zanimanje za slovenščino je postopoma preraslo v raziskovanje jezika in pisanje samostojnih del, od katerih sta se ohranili dve, in sicer molitvenik in slovar« (L.Vidmar, 2013). Molitvenik oz. priročnik »*Enchiridion Slavis infirmis assistentium*« je bil namenjen duhovnikom, ki so pomagali bolnikom in umirajočim. Nemško-slovenski slovar, ki ga je nalovil z: »*Dictionarium Germanico-Slavonicum ...*« je njegovo najpomembnejše delo, datirano z letom 1760, podpisano s P(at)re Bernardo Marburgensi. Obe deli sta ostali v rokopisu in nekajkrat se je za njima izgubila vsaka sled, pa sta vendar po spletu srečnih okoliščin pristali v rokah Zgodovinskega društva v Mariboru, ki ju je predalo Rokopisni zbirki UKM, kjer sta danes dobro zavarovani

»Ivan Anton Apostel je kot »slavist« presegel svoj čas in svojo okolico. Po rodu je bil Mariborčan, torej brez literarne tradicije, vendar je postal slovenski leksikograf in slovenski nabožni pisatelj. Rojstno mesto pa se mu je oddolžilo s poimenovanjem ulice po njem. Obsežni rokopisni slovar Dictionarium germanico-slavonicum, kjer je prvič v večjem obsegu sprejeto štajersko besedje, upravičeno imenujemo mariborski pisni kulturni spomenik« (<file:///F:/DOM%20BLOG%20Iz%20zakladniceSlovenicum>).

2.1.5.3. Dr. Vinko Avguštin Škafar

Slika 13: Dr. Vinko Avguštin Škafar

(Vir: <https://www.druzina.si/ICD/spletnastran.nsf/avtor/vinko-skafar>)

Kapucinski pater, upokojeni izredni profesor pastoralne teologije na Teološki fakulteti, studentski župnik, raziskovalec, urednik in avtor številnih člankov, revij ter knjig je zagotovo kapucin, ki je in še zaznamuje mariborski prostor in širše. Rojen je bil leta 1939 v Beltincih. Po izobraževanju v različnih šolah in krajih je bil leta 1966 posvečen za duhovnika v mariborski stolnici. Po podiplomskem študiju v Rimu je pridobil doktorat znanosti. Služboval je v različnih slovenskih krajih in se ustalil v kapucinskem samostanu nas Studencih, ki ga je vodil v letih 1996–2005 in od 2008. Bil je tudi provincial Slovenske kapucinske province, urednik družinske priloge Naša družina in še bi lahko naštevali. Že kot mlad kaplan je raziskoval polpreteklo zgodovino ter zbral in objavil gradivo za svetniškega kandidata Jaroslava Kiklja, ki smo ga že omenili. Kot dekan ptujske dekanije je pomagal pri gradnji nove ptujske cerkve, kar je opisal v knjigi Ptujski kapucini in župnija sv. Ožbalta, ki je izšla 2016. Ko je prišel v župnijo sv. Jožefa na Studencih, ga je čakalo veliko dela.

»V zadnjih 16. letih je uspešno izvedel postopek denacionalizacije in obnovo zunanosti starega kapucinskega samostana, v cerkvi je bil v njegovem času razširjen kor, v stranski oltar Srca Jezusovega je dal postaviti stranska kipa sv. Leopolda Mandića in blaženega A. M. Slomška. Njegov zadnji veliki projekt v cerkvi sv. Jožefa pa je postavitve replike baročnega oltarja v prezbiteriju.« (F. Krajnc-Vrečko, 2016.) Veliko dela je posvetil vodenju zakonskih skupin – tri vodi še sedaj. V številnih komisijah sooblikuje podobo slovenske cerkve in je član Slovenskega ekumenskega sveta.

»Bibliografija Vinka Škafarja obsega preko 500 enot, v katerih ga srečujemo kot avtorja izvornih znanstvenih ter strokovnih razprav s področja pastoralne teologije – tu prevladuje skrb za mlade in družine; njegove zgodovinske razprave osvetljujejo življenje in delo slovenskih kapucinov ter drugih duhovnikov, ki so prispevali h kulturni in k duhovni rasti slovenskega prostora« (F. Krajnc-Vrečko, 2016).

In p. dr. Vinko Škafar je veliko prispeval h kulturni in k duhovni rasti Mariborčanov in Slovencev ter si zasluži mesto med pomembnimi Mariborčani in Slovenci.

S patrom Škafarjem sem se tudi pogovarjala. Je prijeten sogovornik in je z mano delil svoje bogate življenjske izkušnje.

2.1.6. Pogovor s patrom kapucinom dr. Vinkom Škafarjem

Slika 14: Dr. Vinko Škafar in avtorica

(Vir: Lastna zbirka)

➤ Kaj je bil temeljni razlog ustanovitve kapucinskega reda?

Reforma k vračanju k Frančiškovem Vodilu (REguli).

Frančiškov red manjši bratje (fratres minores) ni bil meniški red, ki bi imel velike samostane in bogata posestva ter posledično učil ljudi umno gospodarit, kot so to delali benediktinci v Gornjem Gradu v Savinjski dolini ali cisterijani v Stični, temveč je bil cilj reda »živeti po evangeliju« v uboštvu, čistosti in pokorščini. K meniškim redovom prištevamo tudi strogo kontemplativna redova na Slovenskem: kartuzijane (Pleterje, Žiče, Jurklošter) in trapiste (Rajhenburg – Brestanica).

Frančiškov red se imenuje red manjših bratov (fratres minores) in je v njem bistveno bratstvo (fraternitas) in majhnost (minoritas), ki vključuje uboštvu in skromnost. Kmalu po smrti Frančiška Asiškega (1192–1226) so se v redu manjših bratov začele različne struje. Ena struja ali veja reda manjših bratov je poudarjala samostansko skupnost in se je zato imenovala manjši bratje konventualci (conventus pomeni v slovenščini samostan). V nemškem jezikovnem področju se je tako za manjše brate konventualce uveljavilo ime minoriti, tudi na Slovenskem, čeprav se uradno imenujejo manjši bratje konventualci (OFMConv). Druga močna veja, čeprav jih je bilo več, se je poimenovala manjši bratje observanti, po vsebini glagola observare, kar pomeni dosledno in strogo živeti po Frančiškovem Vodilu. Do leta 1517 so bili vrhovni predstojniki vseh vej manjših bratov vedno konventualci (minoriti). Tega leta pa je papež izročil vodstvo reda manjšim bratom observantom (OFMObs), ki se danes imenujejo pri nas frančiškani. Leta 1525 je papež dovolil manjšemu bratu observantu Mateju in Bascie tretjo vejo uradno priznanih manjših bratov, ki se imenujejo manjši bratje kapucini (OFMCap). Te tri veje manjših bratov (konventualci – minoriti, observanti – frančiškani in kapucini) imajo isto Frančiškovo Vodilo, obenem pa vsak svoje Konstitucije, ki razlagajo način življenja posamezne veje Frančiškovih manjših bratov. Razlikujejo se tudi z redovno obleko (habit), v kroju in barvi. Minoriti so do 20. stoletja imeli sivo barvo svoje obleke, frančiškani in kapucini pa vedno, razen v misijonih, rjavo. Zanimivo, da je Jožef Straub, največji mariborski kipar, na mariborskem kužnem znamenju na Glavnem trgu upodobil sv. Frančiška Asiškega v kapucinski obleki (habitu) in sv. Antona Padovanskega v minoritski obleki, saj takrat, leta 1743, še frančiškanov ni bilo v Mariboru. Kapucini so bili v Mariboru zelo priljubljeni, kljub temu jih je leta 1784 ukinil cesar Jožef II. in samostan s cerkvijo izročil mariborskim minoritom.

➤ Zakaj so se kapucini vrnili v Maribor?

Kapucini Slovenci, ki so do razpada Avstro-Ogrske monarhije živeli v tistih samostanih, ki so po prvi svetovni pripadli Avstriji (Celovec in Lipnica) ali Italiji (Gorica in Vipavski Križ), prišli v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, kjer so pa imeli kapucini samo tri samostane: Celje, Škofja Loka in Krško. Zato so prosili Mariborsko škofijo, če bi se lahko naselili v Mariboru in na Ptuj, kar jim je bilo omogočeno. Zelo pomemben je bil za njih Maribor, saj so do konca prve svetovne vojne slovenski kapucinski študentje obiskovali nadškofijsko bogoslovje v Gorici ali škofijsko v Celovcu, kar je z razpadom Avstro-Ogrske bilo onemogočeno. Zato so v Mariboru na Studencih ob cerkvi sv. Jožefa kmalu po prihodu k mali hiši dogradili veliko poslopje, kjer so stanovali kapucini duhovniki in bratje neduhovniki in tudi gimnazijci, ki so obiskovali klasično gimnazijo in študentje teologije, ki so obiskovali škofijsko teološko šolo.

Žal je Hitler po okupaciji Maribora kapucine pregnal in samostan zasedel, po končanju druge svetovne vojne so se sicer kapucini vrnili v Maribor, toda samostan je bil nacionaliziran in vrnjen šele po osamosvojitvi Slovenije.

➤ S kakšno lastnino razpolagate mariborski kapucini?

Nikjer na svetu kapucinski samostani in tudi cerkve niso bogati, kar je ena od karakteristik kapucinskega reda in to velja tudi za Maribor. Imamo cerkev, ki je posvečena na čast sv. Jožefu, novejšo hišo ob cerkvi, kjer kapucini stanujemo, v njej so tudi veroučni prostori in župnijska pisarna. Novo hišo (samostan) smo zato zgradili pred tridesetimi leti, ker v nekdanjem samostanu, ki je bil nacionaliziran, ni bilo pogojev na za normalno stanovanje, še manj pa za redno župnijsko delo (učilnice za verouk, pisarna itd.). Če bi vedeli, da bo predvojni samostan denacionaliziran, novega ne bi gradili.

➤ Kdo so pomembni kapucini za Maribor?

Najbolj znan Mariborčan, ki je postal kapucin, je pater Bernard Apostel, ki je napisal prvi ohranjeni – sicer v rokopisu – jezikoslovni dokument: Nemško-slovenski slovar (1760) in Zbirko slovenskih molitev za bolnike (1757). Oba rokopisa sta shranjena kot dragocena dokumenta v Univerzitetni knjižnici v Mariboru. Bernard Apostel ima na področju mariborske občine tudi svojo ulico.

Omenim lahko tudi patra Hipolita (Janez Adam Geiger) iz Novega mesta, ki je v mariborskem kapucinskem samostanskem učilišču poučeval kapucinske študente filozofijo in teologijo in ga kot slavista omenjajo vse slovenske literarne zgodovine.

V mariborskem samostanu je bil predstojnik pater Erhard Kugelmaier, doma iz Radgone, ki je pozneje bil dolga leta vrhovni predstojnik kapucinskega reda v Rimu.

V času mariborske kuge, leta 1680, sta, so trije mariborski kapucini ob strežbi kužnim bolnikom zboleli in umrli. Nagrobni kamen dveh kapucinov, ki sta umrla ob strežbi bolnikom, se lahko vidi še danes pod glavnim oltarjem sedanje frančiškanske cerkve.

- Kaj bi zgodovinar napisal o kapucinih glede njihovega prispevka k zgodovini mesta?

To, kar sem zgoraj povedal, je vsekakor zanimivo za zgodovino mesta Maribor. Kapucini so bili tudi v 17. in 18. stoletju redni, nedeljski in praznični pridigarji v mariborski župnijski (sedaj stolni) cerkvi sv. Janeza Krstnika, kjer so sicer pridigali v nemščini, v domači cerkvi pa v nemščini in slovenščini.

- Kakšno je danes sodelovanje z mestno občino oz. politiko?

Sedanji studenški kapucini so zelo povezani s študentsko mestno četrtjo, s studenškimi gasilci, kulturnimi ustanovami in smo tudi kot sosedje v dobrih in korektnih odnosih z Osnovno šolo Janka Padežnika.

- Kateri so bili najtežji časi za kapucine v Mariboru?

Ko je Jožef II. ukinil samostan in so kapucini bili prisiljeni zapustiti svoj samostan s cerkvijo v Mariboru. Podobno je bilo v času nacizma, pa tudi po drugi svetovni vojni ni bilo lahko, saj je bil samostan nacionaliziran in so kapucini živeli v zelo težkih pogojih.

- Kje je organiziran Frančiškov svetni red? Pri frančiškanih ali kapucinih?

V Mariboru pri obojih, pri frančiškanih in pri kapucinih.

- Kakšni so bili odnosi med mariborskimi kapucini in frančiškani?

Dobri. Marsikaj skupno načrtujemo, si po potrebi pomagamo in negujemo dobre bratske odnose.

2.2. Frančiškani

Slika 15: Grb frančiškanskega reda

(Vir: <https://sl.wikipedia.org/wiki/Fran%C4%8Di%C5%A1kani>)

Za uvod legenda o frančiškanih:" »Pred davnimi časi so dobili Frančiškovi bratje od kmeta v dar kravo, a s seboj niso imeli vrvi, kar jim je seveda povzročilo težave. Od takrat naprej nosijo zmeraj okoli svojega pasu vrv.« Njihov habit je temno rjave barve.

Frančiškani so pri nas ena najbolj znanih redovnih skupnosti, saj iz njihovih vrst prihaja ljubljanski nadškof in metropolit msgr. Stanislav Zore

2.2.1. Nastanek frančiškanov

Ni enostavno odkriti »nastanek« frančiškanov. Na mnogih spletnih straneh frančiškanov izgleda, kot da so frančiškani manjši bratje, ki so nastali že v času Frančiškovega življenja pod imenom manjši bratje. Ker je to le delno resnično, sem se lotila raziskave, ki bi me privedla do dejanskega stanja. Kot sem že v razlagi o kapucinih navedla, se je red manjših bratov že za časa Frančiška, še bolj pa po njegovi smrti, začel deliti na tiste, ki so živeli v samostanih in prejeli papeške privilegije (konventuali), in tiste, ki so hoteli živeti striktno po Frančiškovem Vodilu – v skromnosti brez lastnine (observante). Že v letu 1274 so se začeli protesti ob najavi, da bodo vse ubožtvene redove prisilili, da bodo sprejeli lastnino. Dolgo so potekali spori med spiritualisti, ki so zagovarjali ubožtvo, in ostalo bratsko skupnostjo. Observansa pa se je prav začela leta 1334, ko se je brat Janez dalle Valli z nekaj somišljeniki naselil v samotišče San Bartolomeo di Brogliano, kjer bi Vodilo izpolnjevali

dobesedno. Čeprav nekateri viri navajajo leto 1368 kot leto delitve, viri, ki sem jih predelala (in teh ni bilo malo), kažejo, da je bil pomembnejši koncil v Konstanci (1415), ko je koncil z dekretom določil, da: »observantom dovoli veliko več, kot bi si sami upali prositi; in sicer, da si vsaka provinca lahko izbere svojega provincialnega vikarja. Trije provincialni vikarji lahko izberejo generalnega vikarja z istimi pravicami, kot jih ima generalni minister.« (Bahčič, 2007.)

S tem je bila dana precejšnja samostojnost observantom, ni pa bila to pravno formalna ločitev redov. Do leta 1517 je prihajalo med observanti in ostalo skupnostjo, ki so sprejemali privilegije papežev do velikih konfliktov, ki so jih različni papeži reševali ali pa podpihovali s svojimi mnogoterimi Bulami. Treba je omeniti, da so si nekateri prizadevali za rešitev konfliktov in vedno bolj podpirali observante, ki so pridobivali podporo med ljudstvom, veljaki in vladarji. Še posebej številčni in močni so postali v Franciji. Za ločitev redov je pomembno leto 1517.

»Papež Leon X. je 29. maja 1517 z bulo *Ite vos* dokončno razdelil red manjših bratov v dva samostojna redova: konventuale in observante. S to bulo je pečat reda manjših bratov prešel k observantom in od tega trenutka dalje ima prvi red manjših bratov dva generalna ministra.« (Bahčič, 2007.) Observantom, ki jih Slovenci imenujemo frančiškani, so se pridružile še druge skupine redovnikov, ki so zagovarjale uboštvo (amadeji, koletani, klareni itd). Pomembno pa je dodati, da je papež Leon X v buli določil, da se vsi ti reformirani bratje imenujejo: »manjši bratje sv. Frančiška regularne observanse«, kar pa pomeni, da se imajo frančiškani za manjše brate in tu prihaja do nesoglasij glede začetka reda frančiškanov. Prvi observanti so zares živeli v skrajnem uboštvu in skoraj divjih krajih, čas pa je ponovno prinesel spremembe. Prihajalo je do kriz pri izpolnjevanju Vodila. Samostane, ki so jih observantje dobivali od konventualov, so začeli bogato opremljati, sprejemati so začeli darila in vse to je privedlo do ustanovitve še enega reda – kapucinov, o katerih pa sem že pisala.

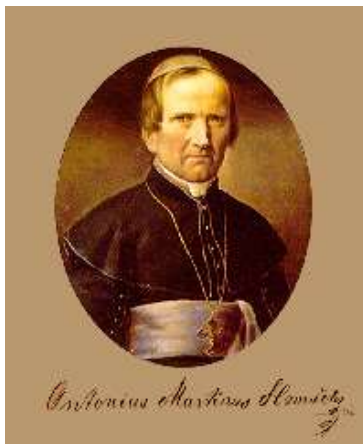

dovolil graditev samostana pri Gradcu v Beli krajini, danes kraj Klošter, kjer pa skupnost ni polno zaživela, saj je turški vpad leta 1469 pregnal brate v utrjeno Novo mesto.« (Škofljanec, 2011.)

Torej lahko za najstarejši frančiškanski samostan na današnjih slovenskih tleh razglasim piranski samostan, ki je bil dokončan in naseljen leta 1452, ali pa novomeški, ki je bil zgrajen 1472, v kolikor se opiram na spletne strani bratov frančiškanov. V Maribor so prišli frančiškani leta 1864.

2.2.3. Frančiškani v Mariboru

»Da so se Frančiškovi sinovi zopet vrnili v Maribor, je velika zasluga božjega služabnika škofa Antona Martina Slomška. Tik pred svojo blaženo smrtjo je naredil potrebne korake, a preden je mogel videti uspehe svojega prizadevanja, ga je 24. septembra 1862 poklical Bog svojega zvestega služabnika v Gospodovem vinogradu po plačilo. Tako so mariborski frančiškani del Slomškovega testamenta.« (Vostner, 1964.)

Slika 17: Anton Martin Slomšek

(Vir: <http://www2.arnes.si/~rzjtopl/rod/zbirka/Slomsek>)

Slika 18: škof Jakob Maksimilijan Stepišnik

(Vir: <https://www.ukm.um.si/en/stepischnegg-stepi-nik-jakob-m>)

Po zapustitvi minoritov, ki so Maribor zapustili zaradi pomanjkanja pomladka leta 1813, je Maribor ostal brez redovnih skupnosti. Župnijsko cerkev Matere Usmiljenja, ki je postala župnijska leta 1786, in samostan so izmenjaje upravljali svetni duhovniki, nekaj časa pa celo redemptoristi, ki so cerkev in samostan obnovili. Te menjave niso pozitivno vplivale na dušno pastirsko delo te predmestne župnije, zato je Slomšek po preselitvi škofijskega sedeža v Maribor začel s prenovo župnij, kar je pomenilo tudi prenovo te župnije. Da so frančiškani primerni za vodenje župnije (slovenske) je Slomšek ugotovil po zavzetem delu frančiškanov v Sv. Trojici, kamor so se priselili leta 1854. Zaradi tega se je maja 1862 Slomšek obrnil na frančiškanski provincialat sv. Leopolda v Kalternu na Tirolskem z željo, da bi Marijino cerkev in slovensko župnijo v graškem predmestju upravljali frančiškani. Po večkratni korespondenci je prišel pozitiven odgovor. Pripravljena je bila celo ekipa za Maribor, ko je nastopila nepričakovana smrt A. M. Slomška, kar je seveda nekoliko zavleklo zadevo, ki jo je uspešno dokončal Slomškov naslednik škof Jakob Maksimilijan Stepišnik. Škofijskemu ordinariatu v Mariboru je bilo 15. septembra 1863 sporočeno, da je za Maribor pripravljena redovna družina, ki so jo sestavljali:

- »p. Bruno Jesih, doma iz SV. Trojice v Slov. goricah, predstojnik in župnijski upravitelj.
- p. Gumbert Neubacher, rojen v Hallu, duhovni pomočnik,
- p. Gelazij Rojko, rojen pri Sv. Petru pri Mariboru, kaplan,
- p. Evstahij Puntner, po rodu iz Sv. Barbare v Slov. goricah, kaplan,
- fr. Florijan Koren, rojen pri Sv. Petru pod SV. gorami« (Vostner, 1964).

Vidimo, da je bila večinsko slovenska ekipa, od katere je bilo pričakovati, da bo dobro opravljala svoje slovensko poslanstvo v slovenski župniji. Do konca leta 1863 so bile zaključene vse potrebne formalnosti in bilo je dogovorjeno, da bo izvršen prevzem 1. maja (5. povelikonočna nedelja) 1864. Ob slovesnem prevzemu, ki so se ga udeležili številni Mariborčani, je stolni kanonik Jožef Kostanjevec izročil samostan in cerkev novim upravljavcem ter prebral naslednje pismo: »Mi, Jakob Maksimilijan, po milosti božji knezoškof lavantinski itd. ... s tem pismom razgllašamo in potrjujemo, da je pri župnijski cerkvi sv. Marije v Mariboru z dovoljenjem Cesarsko-kraljevega ministrstva z dne 14. marca 1863, št. 4473, in z mojim pristankom in odobrenjem bil ustanovljen Hospic Reda Manjših bratov štajersko-tirolske province z namenom in pod tem pogojem, da frančiškani upravljajo župnijo in drugim vernikom nudijo duhovno pomoč ter da skrbijo, da bosta cerkev in samostan vedno v dobrem stanju. (Sledi naštevanje sredstev za vzdrževanje in reskript Svetega sedeža z dne 20. oktobra 1863.) Mi torej z isto apostolsko oblastjo kot kanonično ustanovljen in povzdignjen Hospic z župnijo razgllašamo in z javno listino izročamo imenovanim redovnikom, da v smislu zgornjega reskripta imenovano cerkev s priključenim samostanom, vrtom, dohodki in povrh še župnijo kot vzvišeni kolektivni naslov (sublato titulo collativo) sprejmejo in obdržijo ter tam vršijo dušnopastirsko službo in spolnjujejo vse, kar cerkveni predpisi nalagajo za redovno življenje in dušnopastirsko delo. Zgornje lastnoročno podpišemo in s svojim pečatom potrdimo:

+ Jakob Maksimilijan, lavant. škof, l.r.

Matija Modrinjak, konzist. svetnik, l.r.

Dano v Mariboru, v naši škofijski rezidenci, dne 30. aprila 1864.« (M. J. Kogoj, 2010.)

S tem so bile vse formalnosti opravljene in začela se je doba frančiškanov v Mariboru. Poleg dušno-pastirskega dela so kmalu ugotovili, da je cerkev premajhna, saj je zaradi Marijinega kipa že za časa minoritov postala romarska cerkev. Kip Marije, ki je z minoriti prišel v tedanjo kapucinsko cerkev ima zanimivo zgodovino, ki pa je že opisana v raziskovalni nalogi o kapucinih na strani 26, zato naj tukaj omenim le eno od čudežnih dejanj, ki so se dogajala v povezavi s tem kipom:

Slika 19: Kip Marije v frančiškanski cerkvi

(Vir: lastna zbirka)

»Kdorkoli je pri tej priložnosti videl podobo, se mu je dopadla in priljubila; vsakemu se je vzbujalo in raslo zaupanje do nje tako, da so jo začeli častiti kot »čudodelno podobo«. Marija je to zaupanje poplačala bogato, ker se je skoz to svojo podobo skazala v resnici čudodelno že v hiši slikarja, ki je lepšal podobo. Njegova žena Terezija je bolehalo že dolgo časa in hudo jo je trgalo po udih. Z otroškim zaupanjem prosi Marijo pomoči, ji obljubi spominek, in – bila je zdrava. Tudi slikar Janez Venceslav Wigelsfols je potrdil s prisego, da mu je Marija, čudodelna Mati, ohranila življenje. Celih devet dni in noči mu je namreč tekla kri iz nosa; človeška moč ni mogla ustaviti krvavenja, smrt je bila pred durmi in duhovnik je bil že namenjen pri njem opravljati cerkvene molitve za umirajoče. Usmiljena Mati Marija pa je ranocelniku navdihnila misel, naj umirajočemu pušča na mezincu; ko je bil to storil, je kri nehala teči iz nosa. To se je zgodilo 17. junija 1746. – Slikar je ozdravil in prenovil, olepšal in okinčal čudodelno podobo Matere božje.« (N. Meznarič, 1904.)

Mariborski frančiškanski hospic, ki je bil leta 1873 povzdignjen v samostan, je leta 1900 prešel pod Kranjsko, sedaj slovensko frančiškansko provinco sv. Križa. Priljubljenost frančiškanov je hitro rasla in cerkev je postajala premajhna, zato je vse bolj v ospredje stopala

zamisel o izgradnji nove cerkve. Za njo ima po naši oceni največ zaslug takratni gvardijan in župnik p. Kalist Heric.

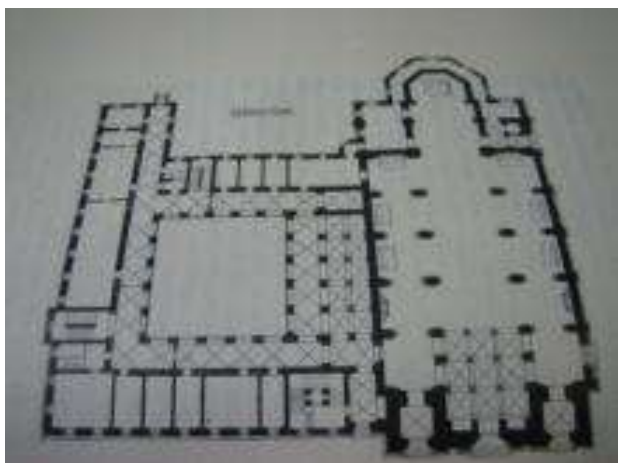
Slika 20: Kalist Heric

(Vir: <https://www.ukm.um.si/heric-kalist>)

Slika 21: Bazilika usmiljenja 1909

(Vir: https://www.ukm.um.si/sites/default/files/bibliografski_leksikon/NARTMA~1.jpg)

Slika 22: Tloris frančiškanske cerkve in samostana

(Vir: https://www.ukm.um.si/sites/default/files/bibliografski_leksikon/TLORIS~1.jpg)

Junija 1890 je na mariborski škofijski ordinariat poslal utemeljeno in argumentirano prošnjo za odobritev zidanja nove cerkve, kar je odobril tako ordinariat kot deželna vlada v Gradcu. Denar naj bi se zbiral s prostovoljnimi prispevki in z donacijami V ta namen je bila ustanovljena Družba za zidanje nove cerkve Matere usmiljenja v Mariboru. Zanimivo je, da »pater Kalist pa nikoli ni hotel objaviti imen darovalcev ali sprejeti denarja za točno določen oltar, slikano okno ali drug del opreme, saj je bil mnenja, da imena posvetnih ljudi ne sodijo v posvečen prostor« (Lazarini, 2013).

»Potrebni načrtov se je lotil dunajski arhitekt, cesarsko kraljevi gradbeni svetnik Rihard Jordan, ki si je za izpeljavo načrtov privzel cesarsko-kraljevega dvornega gradbenega mojstra g. Jžefa Schmalzhoferja z Dunaja, vodstvo gradnje pa je bilo zaupano odličnemu dunajskemu mestnemu gradbenemu mojstru g. Antonu Schäftnerju« (Vostner, 1964). Dela na gradbišču so se začela 4. julija 1892. Najprej se je začelo z gradnjo samostana, da bi lahko, ko bodo rušili staro cerkev, zagotovili primeren prostor za maševanje. Dela so potekala hitro, saj je bil samostan »pod streho« že 3. novembra 1892. Naslednje letom je bil del samostana že predan v uporabo in je bil vanj prenesen čudodelni kip Marije Usmiljenja, na kar je spominjala v nekdanji pevski sobi marmornata plošča z latinskim napisom V pobožen spomin. Na žalost se je plošča v času nemške zasedbe samostana v času Druge svetovne vojne izgubila neznano kam. Tam je podoba ostala do avgusta 1990. 10. avgusta 1893 je temeljni kamen za novo cerkev blagoslovil mariborski škof Mihael Napotnik, ki se nahaja z letnico in s simbolom Jezusovega imena v zidu ob oporniku prečne ladje. Seveda brez težav ni šlo. Problemi so bili pri zbiranju denarja in pogledih na cerkev samo. Provincial tirolske frančiškanske province je celo menil, da je nova cerkev preveč monumentalna in celo prepovedal zbiranje prispevkov.

Do preklica tega je prišlo, ko je provincial obiskal Maribor in videl, kakšno podporo ima Heric pri škofu Napotniku. Pri denarni pomoči je sodeloval celo cesar Franc Jožef z 2000 kronami, ki je tudi dosegel, da je ministrstvo za uk in bogočastje zagotovilo 50.000 kron.

Slika 23: Škof Mihael Napotnik

(Vir: <https://www.ukm.um.si/napotnik-mihael-0>)

Tudi škof Napotnik, ki ima veliko zaslug za izgradnjo cerkve, je vsako leto prispeval precejšnji znesek, tako da se je delo nadaljevalo in leta 1894 je bila skoraj vsa cerkev pokrita. Naslednje leto sta bila dograjena zvonika. Julija so nanju in sleme postavili križe, ki jih je izdelal mariborski ključavničarski mojster Karl Pirch. Ogromno vernikov se je zbralo ob posvetitvi zvonov, ki jih je 13. oktobra 1894 posvetil škof Napotnik. Zvonovi so bili štirje s skupno težo 8920 kg. Zgodovina zvonov v Marijini cerkvi je tragična. Prej omenjene zvonove vzela prva svetovna vojna. Leta 1924 je livarna J. in H. Bühl v Mariboru vtila pet novih zvonov, ki se jim je 1938 pridružil največji zvon v Jugoslaviji (5855 kg), ki pa jih je vzela druga svetovna vojna. Ta pretresljiv dogodek iz junija 1943 opisuje Vostner v svoji knjigi Ob stoletnici frančiškanov v Mariboru: »Dne 17. junija ob 13.15 je bil zadnji zvon »Mati Usmiljena na tleh«. »Z zvonika so ga tako počasi spuščali, kakor leze sonce v zaton,« zatrjujejo očitvidci ... Okrog njega so se zbirali verniki, kakor družinski člani ob smrtni postelji očeta ali matere. Ostal je samo eden od šestih bronastih pevcev, najmanjši, zvon »Štirinajstih pomočnikov«, ki še vedno žalostno sameva in težko pričakuje, kdaj bo dobil še kakega brata za družbo.«

Naslednjih pet let so sledila notranja dela. Najprej so se namestila nova barvana okna z različnimi podobami, ki jih je prav tako kot zvonove uničila druga svetovna vojna. Ponovno so cerkev začeli zasteklit v letih po 1960. Največ časa je zahtevalo slikanje in pleskanje notranjosti. Najprej je cerkev razsvetljevala poleg oljnih svetil plinska razsvetljava, ki pa je

bila 1907 zamenjala električna. Pevski kor je dobil orgle leta 1900. So delo znanega mariborskega orglarskega mojstra Jožefa Brandla in so priznane kot velika mojstrovina. Glavni oltar je sestavljen iz 17 vrst marmorja, najbolj pa ga seveda krasi podoba (kip) Matere Usmiljenja. Po petih letih notranjih del je bila cerkev pripravljena za posvečenje. Ob nepregledni množici obiskovalcev se je to zgodilo 11. avgusta 1900. V spomin na ta dogodek je zapis na marmornati plošči pri sv. Antonu, ki glasi: »Cerkev, na kraju prejšnje manjše, z miloščino vernikov zgrajena in razkošno okrašena, je za službo Bogu Najvišjemu in v čast preblaženi Devici Mariji, pod naslovom Mati Usmiljenja, lavantinski knezoškof Mihael odbral in slovesno posvetil dne 11. in 12. avgusta 1900.«

Da sem toliko prostora namenila gradnji nove cerkve, opravičuje dejstvo, da je prav ta cerkev največji prispevek frančiškanov k zgodovini in arhitekturni lepoti Maribora. Temu pritrjuje kar nekaj dejstev.

Novembra 1906 je papež Pij X. frančiškanski (Marijino) cerkev razglasil za »basilico minor«, podrejeno baziliki Santa Maria Maggiore. Ta prestižni naslov so v tistem času imele le štiri avstrijske cerkve (Lazarini, 2013). To seveda kaže na pomembnost te cerkve.

Dr. Franc Stele, znan umetnostni zgodovinar, je izjavil: »V stavbarstvu imamo samo eno vsestransko, več kot provincialno pomembno in zrelo delo, frančiškanski samostan in cerkev v Mariboru« (Vostner, 1964).

V zaključku svoje knjige Franci Lazarini trdi, da frančiškanska cerkev predstavlja izjemen spomenik dunajske sakralne arhitekture in da smo Slovenci dobili s cerkvijo spomenik, ki po kakovosti prav nič ne zaostaja za sočasnimi stavbami na Dunaju, in s tem se strinjam.

Ker župnija ni imela lastnega pokopališča, so morali župljane pokopavati na pokopališču Sv. Magdalene, kar je predstavljalo velik problem, zato so ga rešili z nakupom zemljišča na mestnem pokopališču na Pobrežju. O tem piše v članku:

POKOPALIŠČA V MARIBORU (dr. Vladimir Travner v Kronika slovenskih mest, 1936, letnik 3, številka 3: »Frančiškansko pokopališče na Pobrežju je najmlajše mariborsko pokopališče. 1927 je kupila frančiškanska župnija na zapadu od mestnega pokopališča šest parcel (793, 794, 795, 796 in 797/2 vi. št. 508 k. o. Pobrežje) v skupni izmeri 22.620 m². Tu je priredila pokopališče za svoje umrle župljane. Poleg vhoda z mestnega pokopališča stoje na obeh straneh arkade iz opeke s skupno 18 obokov, pod katerimi so nameščene grobnice. V sredini pokopališča je križ. Božjo njivo je posvetil 1929 škof A. Karlin. Prve mrličice so na njej

pokopali dne 4. decembra 1929. Doslej (1. novembra 1935) je našlo na frančiškanskem pokopališču večni počitek 600 oseb. Lepe grobnice oziroma grobove imajo oo. frančiškani, dekliška Marijina družba, rodbine Weiler, Pfrimer, Lavrič, Koprivšek-Klemenčič, Verdnik idr.«

Slika 24: Del frančiškanskega pokopališča na Pobrežju

(Vir: <http://www.delo.si/novice/slovenija/franciskani-ostali-brez-pokopalisca-pobrezje.html>)

To frančiškansko pokopališče je v novejšem času postalo jabolko spora med Mestno občino Maribor ter Rimskokatoliškim samostanom frančiškanov Maribor, kar najbolj nazorno kaže članek v Večeru iz dne 23. 11. 2010: »Frančiškani proti hudim boljševisističnim krivicam«, piše: »Rimskokatoliški samostan frančiškanov Maribor od Mestne občine Maribor (MOM) ne terja samo denarja, temveč si prizadeva z odškodninsko tožbo doseči tudi vrnitev 2,8 hektarja velike parcele na območju pobreškega pokopališča v upravljanju Pogrebnega podjetja Maribor. Poleg zemljišča frančiškani zahtevajo še 666.884 evrov uporabnine, na kar v MOM odgovarjajo z nasprotno tožbo.«

Zadeva se je kar pet let reševala na sodiščih, dokler ni višje sodišče odločilo, da pokopališče ostaja v lasti občine. Tudi ta spor je pustil sledi v mariborski zgodovini in frančiškani so v

novšem obdobju kar nekajkrat prišli v navzkrižje z mestnimi oblastmi, kar bomo še obravnavali v nadaljevanju.

Prva svetovna vojna je vzela frančiškanom zvonove, vendar ni huje zarezala v njihovo življenje. Zgornje nadstropje samostana je sicer služilo kot bolnišnica, skupnost pa je ostala v samostanu in razen pomanjkanja ni doživela večjih pretresov. Drugače je bilo v času druge svetovne vojne. Ko sem začela raziskovati to obdobje, sem se morala res potruditi, da sem prišla do teh podatkov. V veliko pomoč mi je bila gospa Antič, ki ureja frančiškansko knjižnico. Uspelo ji je najti zapise o času vojne v kroniki, ki jo je pisal pater Emerih Langerholz in bom del tega uporabila. Z ostalimi kronikami pa so težave. Ugotovilo se je, da je:

- prva pisana za obdobje od prihoda frančiškanov do leta 1882, in sicer v nemščini (gotici). Piše, da je v letu 1881 v Mariboru razsajala epidemija črnih koz, ostalo pa so interne cerkvene razmere;
- druga iz obdobja 1882 do 1941 ni ohranjena – verjetno je to tista, o kateri poroča tretja kronika, da so jo Nemci zasegli in uničili ali pa le odpeljali;
- tretja obsega obdobje od 1941 do 1971 (nekaj zanimivosti iz nje bom v nadaljevanju navedla) – v njej je tudi navedba, da se kronika med leti 1981 in 1998 verjetno ni pisala.

Ob začetku vojne je v samostanu bivalo 21 redovnikov različnih profilov. Že 20. aprila 1941 jih je bilo 16 odpeljanih v Meljsko vojašnico, kjer je bilo zbirno taborišče za zavedne Slovence, ki so jih potem razselili v različna taborišča ali mesta. V kroniki družine Lipovec Janko Lipovec, ki je bil zaprt skupaj z mariborskimi frančiškani, pravi: »Pozneje so tja prepeljali še mariborske frančiškane, ki so jih Nemci najbolj poniževali, ker so bili v svojih oblačilih. Od časa do časa se je na vratih pojavil gestapovec in zakričal: Pfaffen raus (farji ven). Frančiškani so morali na hodniku poklekniti in ponavljati: Wir wollen arbeiten und nicht mehr das Volk betrügen. (Hočemo delati, ne več zavajati narod.)«

Slika 25: Frančiškani na prisilni telovadbi v Meljski vojašnici

(Vir:https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Zaprtili_fran%C4%8Di%C5%A1kani_pri_prisilni_)

Iz kronike povzemam nekatere zapise in jih krajšam..

V nadaljevanju povzemam iz kronike nekatere zapise in jih krajšam.

V samostanu so ostali starejši člani, brez sredstev in praktično brez prostorov. Na hodnikih so jim prezidali prostor, da so dobili tri celice. Ostali so brez stanovanja, kuhinje, vode, stranišča, kleti in brez živil. Kosila so jim preskrbele zavedne slovenske družine, večerje pa neka ženska v mestu. Kapetan Gestapa je zapečatil tudi vrata zakristije, tako da se je vanjo lahko prišlo le skozi stranišče. Občutno škodo je samostan utrpel z izgubo dragocenih knjig, ki so bile odpeljane, kot tudi kronika od leta 1864, kar sem že omenila. Ves samostanski inventar z obleko, perilom, živili itd. so gestapovci naložili na kamione in odpeljali. Cerkev in samostan z vrtom so Nemci kratkomalo razlastili v »korist in blagostanje nemškega ljudstva«. Enako je veljalo za ostalo imetje frančiškanov, ki je obsegalo: v Cvetlični ulici zelenjavni vrt in mladinski dom s prosvetno dvorano, na Aleksandrovi cesti 71 nizkopritlično hišo s stanovanjem za cerkvene snažilke in pralnico za cerkveno perilo, v Rošpohu vinograde z dvema hišama, na Pobrežju lastno pokopališče. Slovenska pridiga je bila prepovedana.

Naj omenim eno zanimivost iz kronike, ki je verjetno manj znana med Mariborčani. Leta 1942 je bila zelo mrzla zima. Na dravskem mostu je bilo povprečno -20 stopinj. Posledica mraza je bila, da so Nemci iskali toplo obleko in perilo za svojo vojsko. Vpeljali so »Winterhilfe«; vsako nedeljo so s puščico po ulicah mesta pobirali denar. To nabiranje je postalo tako nadležno, da se nekateri ljudje ob nedeljah sploh niso prikazali na cesto. V bližini bazilike so kar trije vsiljivi nabiralci škrabljali s puščico za denar. V letu 1943 je smrt odnesla kar nekaj ljudi, ki so bili povezani s frančiškani. Posebej je odmevala smrt patra Valerijana, ki se je zelo zavzemal za cerkvene zvonove in je umrl preden so jih odpeljali. Na pogrebu je maševal škof Držečnik s 17. duhovniki in z množico vernikov. Leta 1944 je zapretila nevarnost iz zraka. Prvi napad z vžigalnimi bombami se je zgodil 14. oktobra 1944. 19. novembra so zavezniki izvršili napad na samostan, kjer je bil nastanjen Gestapo. V kroniki piše: »Padle so 4 bombe, a prav tista, ki je padla pred pročelje cerkve in samostana, ni eksplodirala. To bombo so stražili tri dni in nihče ni smel blizu. Verniki pa so se zahvaljevali Bogu in pripisovali očitno varstvo nad cerkvijo in samostanom Materi Božji. Druga bomba je padla na samostanski cvetličnjak, ga popolnoma raznesla, a na samostanu ni bilo niti najmanjše škode, dasi je bil cvetličnjak komaj dobre tri metre od samostana. Tretja in četrta bomba sta zrušili robni zid in vodovod na skrajnem vogalu vrta. Tako smo ta napad srečno prestali, le steklo na oknih, zlasti na onih nad velikim oltarjem, je bilo razbito in cerkvena streha razkrita.« Od pritiska po bombardiranju 6. decembra so popokala vsa okna v cerkvi. Po koncu vojne, 14. maja, se je pater Emerik, ki je tedaj vodil župnijo predstavil poveljniku jugoslovanske vojske, ki ga je prijazno sprejel in mu predal samostan v popolnoma prosto uporabo, kar pa se ni zgodilo. Nemci so za sabo pustili v kuhinji dva velika kotla za okoli 400 ljudi, kar je bil razlog, da so v samostanu naredili ljudsko kuhinjo, vojaki pa so zasedli vse prostore. Ko so 16. oktobra vojaki odpeljali kotle in zapustili samostan, so vanj naselili razne urade in posamezne stanovalce – delavce.

Konec junija in v naslednjih mesecih so se začeli vračati izseljeni patri, ki so dobili svoje celice v nadstropju, drugih prostorov pa še ne. Popravila so se začela oktobra, ko se je prekrila streha. Steklarju Kovačiču pa se je posrečilo, da je iz razbitih oken sestavil nove rozete. Z novim šolskim letom se je na šolah začelo poučevati verouk.

»Leta 1947 je bila proslava ob 200-letnici prinosa podobe Marije Matere usmiljenja v Maribor. Takratno vodstvo samostana je hotelo ob tej priložnosti izdati knjižico o zgodovini podobe. Mohorjeva družba je bila pripravljena knjižico natisniti, vendar ni imela papirja, zato je predstojništvo samostana prosilo pristojno ministrstvo v Ljubljani za dodelitev papirja, a je

dobilo negativen odgovor. Vodstvo samostana je izdalo le skromno podobico s kratko zgodovino in molitvijo. V cerkvi je bila za 200-letnico proslava in pater Krizostom Senekovič je za to priložnost napisal pesem v čast Materi Usmiljenja, ki jo je uglasbil organist gospod Gustav Rakuša. (Pesem se ob slovesnostih poje še danes.) Pater Krizostom je tudi sicer pisal pesmi in marsikatero se še danes prepeva po cerkvah, npr. božična: »Tam stoji pa hlevček«. Ob tej obletnici je nastopil celo orkester, ki je bil sestavljen iz opernega orkestra in deloma privatnih glasbenikov. Pevcev je bilo 36. Januarja 1947 je umrl pater Severin Korošec, gvardijan in kaplan, ki je vodil domačo elektrarno, saj je bil elektrotehnik (samostan je imel svojo elektrarno), uredil je tudi samostansko knjižnico, ki so jo nacisti razselili, ter jo mnogo let vodil sam. Sam je vezal knjige, uredil knjigoveznicu ter mlade fante učil knjigovezništva. Vsako leto sta bili dve dobro obiskani romanji.« Kronika 1941–1971.)

Ostali zapisi se nanašajo na interne cerkvene zadeve: maše, pogrebe, premestitve patrov škofijska navodila itd.

Samostan je med vojno skoraj pogorel zaradi žerjavice, ki jo naj bi pijani Nmec pustil na hodniku z lesenim podom. Gasilci so začetni požar uspešno pogasili. Nemci so šli celo tako daleč, da so dali porušiti pravoslavno cerkev in da bi ponižali frančiškane, to delo pripisali njim, kot je vidno iz zapisa reportaže v Večeru leta 1973.

Slika 26: Rušenje pravoslavne cerkve

(Vir: Fototeka Muzeja narodne osvoboditve Maribor http://www.maribor-graz.eu/images/1941_lhm_rusenje_no.jpg)

V času vojne so se frančiškani na nek način oddolžili velikemu podporniku Antonu Martinu Slomšku, ko so njegove ostanke sprejeli v svoji cerkvi. Ker so Nemci hoteli mesto, kjer je bil na starem mestnem pokopališču v kapelici Žalostne Matere božje pokopan Slomšek, spremeniti v stavbno zemljišče, je bilo potrebno Slomškove ostanke prenesti. To se je zgodilo junija 1941. Ostanke so prepeljali v frančiškansko cerkev. Enako so storili z ostanki škofa Stepišnika. V grobnici frančiškanske cerkve je bil Slomškov grob do leta 1978, ko je bil opravljen prenos ostankov škofa Slomška iz kripe frančiškanske cerkve v mariborsko stolnico, kjer je tudi služboval. 1995 so ostanke prenesli v križevo kapelo, kjer so še danes. V grobnici frančiškanske cerkve počiva kar nekaj znamenitih Mariborčanov. Grobnica se nahaja pod prezbiterijem in je bila zgrajena še v času stare kapucinske cerkve. Razdeljena je na tri prekate. Eden je bil namenjen tukajšnjim kapucinom, druga dva pa dobrotnikom cerkve. Tu je pokopan del družine Khiesl, grof Adam Brandis, njegova žena in sin Jožef, škof dr. Mihael Napotnik, pater Kalist Heric, škof dr. Ivan Jožef Tomažič in seveda škof dr. Jakob Maksimilijan Stepišnik. Potrebno je še omeniti, da je do druge vojne v samostanu delovala dopolnilna študijska hiša za redovniški naraščaj. Po vojni je prišla nacionalizacija in je le del samostana ostal frančiškanom, drugi del pa je bil namenjen različnim dejavnostim, a več o tem v razgovoru s patrom.

Maja 1945 je bila ustanovljena Državna nižja in srednja glasbena šola, ki jo je vodil prof. Anton Bajde. Šola se je iz protestantskega župnišča na Trubarjevi 1 še istega leta v oktobru preselila v frančiškanski samostan. Vpisanih je bilo 255 učencev in tam po pridobljenih podatkih delovala do leta 1963, nato pa se zopet preselila. Po vojni so bili tako duhovniki kot redovniki precej izpostavljeni sankcijam nove oblasti. Temu se niso izognili niti mariborski frančiškani, saj so bili Suhač Franc-Rupert – gvardijan mariborskega samostana in Planinšek-Gabrijel, kot namestnik gvardijana, decembra 1947 obravnavani kot pomagači ustaškim vojnim zločincem pri dajanju zatočišča v samostanu in pomoči pri prebegu v Avstrijo. Pater Planinšek je bil celo obojen na šestmesečno prisilno delo.

Ob mehčanju nacionalizacije je v domu začel delovati »internat za dijake«, danes pa v njem deluje dijaški in študentski dom odprtega tipa, s prednostjo za verujoče.

V novejšem času je potrebno omeniti karitativno dejavnost, ki deluje v samostanu. Še posebej so se frančiškani izkazali ob prihodu množice beguncev v času vojne na Hrvaškem in v BiH.

2.2.4. Razgovor s frančiškanskim patrom

Da bi izvedeli kaj več o življenju frančiškanov v Mariboru in o samem samostanu, sem se najavila pri patru Janezu Papi, ki se je predstavil: »Sem br. Janez Papa, frančiškan in duhovnik. Trenutno delujem v baziliki Matere Usmiljenja v Mariboru. Poleg tega skrbim revijo Brat Frančišek in se ukvarjam z mladimi.« Pater se je šele pred par meseci preselil iz Novega mesta v Maribor in tu je nastal problem, saj župnije in njene zgodovine ne pozna v podrobnosti. Kljub temu smo izvedeli nekaj zanimivosti, ki jih v literaturi in drugih virih nismo našli.

Slika 27: Pater Janez Papa in avtorica

(Vir: lastna zbirka)

Slika 28: Pater Janez Papa s sliko starega kapucinskega samostana in zavetnico Marijo
(Vir: lastna zbirka)

❖ Kakšno vlogo so imeli frančiškani pri izobraževanju Slovencev?

V Mariboru sicer niso imeli šol, imeli so pa verouk za otroke, mlade in odrasle, vodili so poslanstvo in danes je v samostanu tudi študentski dom.

Frančiškanski cerkvi so rekli Slovenska cerkev, saj so v njej vseskozi govorili slovensko in ne nemško, kot drugod.

❖ Kaj se je dogajalo s frančiškani med 1. in 2. svetovno vojno?

Prva svetovna vojna ni vplivala na cerkev.

Na začetku druge svetovne vojne je bilo v cerkvi 21 frančiškanov. Vse so izgnali, ostali so lahko samo trije (tudi danes so samo trije). Večina jih je imela nemške priimke, zato ni bilo naključje, da je bil v cerkvi nemški štab. Nobenega frančiškana pa niso ubili med vojno.

Cerkvi so vzeli zvon, frančiškanski zvon je bil namreč največji zvon Jugoslaviji. Tehtal je šest ton.

❖ Po vojni je prišlo do nacionalizacije. Kaj se je zgodilo s cerkvijo in redom po vojni?
So jih pregnali?

Takrat je imela cerkev komaj petdeset let. Samostan je bil v drugi svetovni vojni nacionaliziran. Del samostana je ostal župniji, v ostalem delu samostana so se izvajale večnamenske dejavnosti- planinsko društvo Matica (do leta 2003), dekliški internat, škofijsko malo semenišče (do 2005), zavod za neplodnost, v njem so bila stanovanja... Leta 1991 začnejo društva počasi odhajati iz samostana, zato je spet skoraj v celoti v lasti cerkve. Danes se v njem še izvajajo dejavnosti, kot so župnijski karitas, študentski dom za moške (odprtega tipa, ni nujno, da študiraš teologijo).

❖ Kateri so bili pomembni frančiškani za zgodovino Maribora?

Pater Kalist Langerholz

Pater Gabrijel Recek (pomemben pri prenovi cerkve)

Pater Lavrencij Anžel (1986)

(opombe pisca: Pater! dr. Kalist Langerholz, je bil predhodnik izdajatelj lista "Slovenska Država" v njenih začetkih v Chicagu ter bil član slovenskega državnega gibanja, ki se je skozi desetletja pogumno borilo za samostojno Slovenijo. Pater Lavrencij Anžel je bil nekaj let župnik v mariborski frančiškanski župniji, ki je služboval v različnih samostanih v Sloveniji in tujini. Mi bi dodali še župnika p. Kalista Herica ki ima največ zaslug za gradnjo frančiškanske cerkve.)

❖ Kako je z vstopanjem v frančiškanski red, ali imajo dovolj naslednikov?

Ker so organizirani v province, iz njih prihajajo kandidati. Ko frančiškani pridejo kam, niso stalni. Ob kapituljih se menjavajo, na 3,6,9 let. Enako je z zaobljubami, najprej so začasne, po deveti se zaobljubiš za večno.

Trenutno imajo dva brata, ki kandidirata za vstop. Je nekaj, vendar bi lahko bilo več.

❖ Kakšni so odnosi med frančiškani in kapucini?

Dobri, imajo tudi skupen študij (teološko fakulteto). Nekateri vstopijo med brate po fakulteti, nekateri se urijo vzporedno. 10% bratov ni duhovnikov in opravljajo vsakdanje poklice (v Sloveniji).

Imajo pa še tretjo vejo izpeljano iz minoritov- frančiškov svetni red. Ti opravljajo vsakdanja opravila, niso v samostanu, imajo mesečna zborovanja pri frančiškanih, ki so njihovi duhovni asistenti.

Slika 29: Anketiranje na mariborskih ulicah

(Vir: lastna zbirka)

Slika 30: Anketiranje na mariborskih ulicah

(Vir: lastna zbirka)

Odgovori so bili naslednji:

15–25 let (36 anketiranih)

1. Odgovori na prvo vprašanje:

da: 13, ne: 5, ne vem: 18

2. Odgovori na drugo vprašanje:

pri frančiškanski cerkvi: 6, na Studencih: 2

25–50 let (69 anketiranih)

1. Odgovori na prvo vprašanje:

da: 32, ne: 15, ne vem: 22

2. Odgovori na drugo vprašanje:

pri frančiškanski cerkvi: 24, na Studencih: 7

od 50 naprej (29 anketiranih)

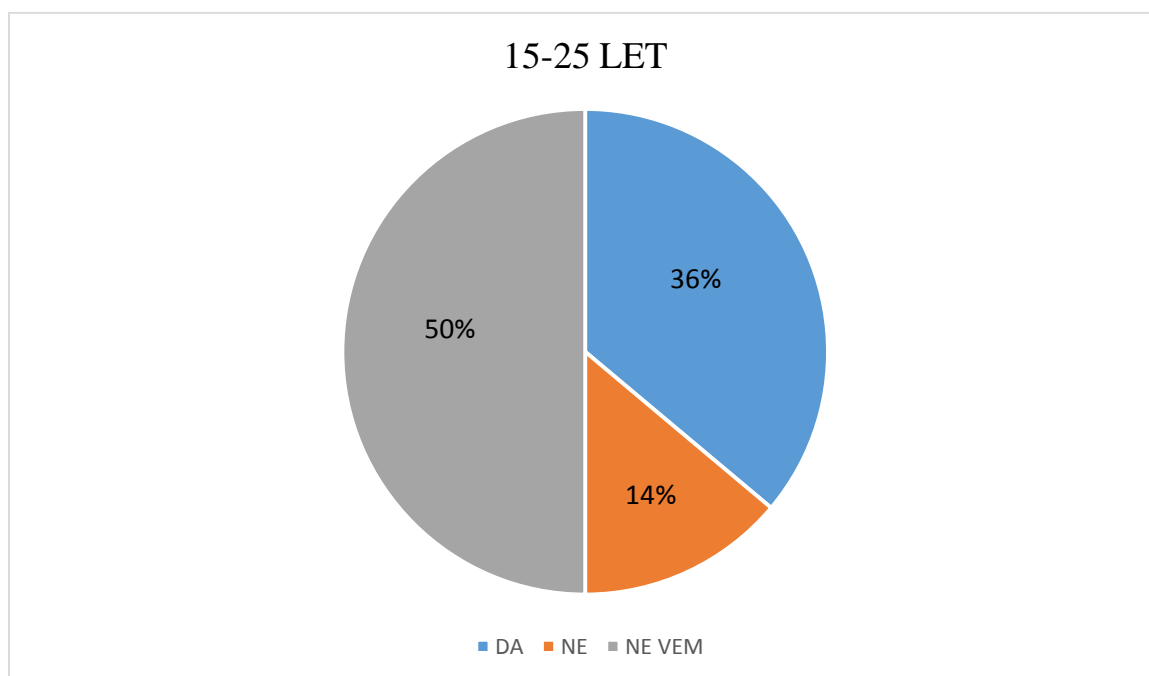
1. Odgovori na prvo vprašanje:

Da: 23, ne: 5, ne vem; 1

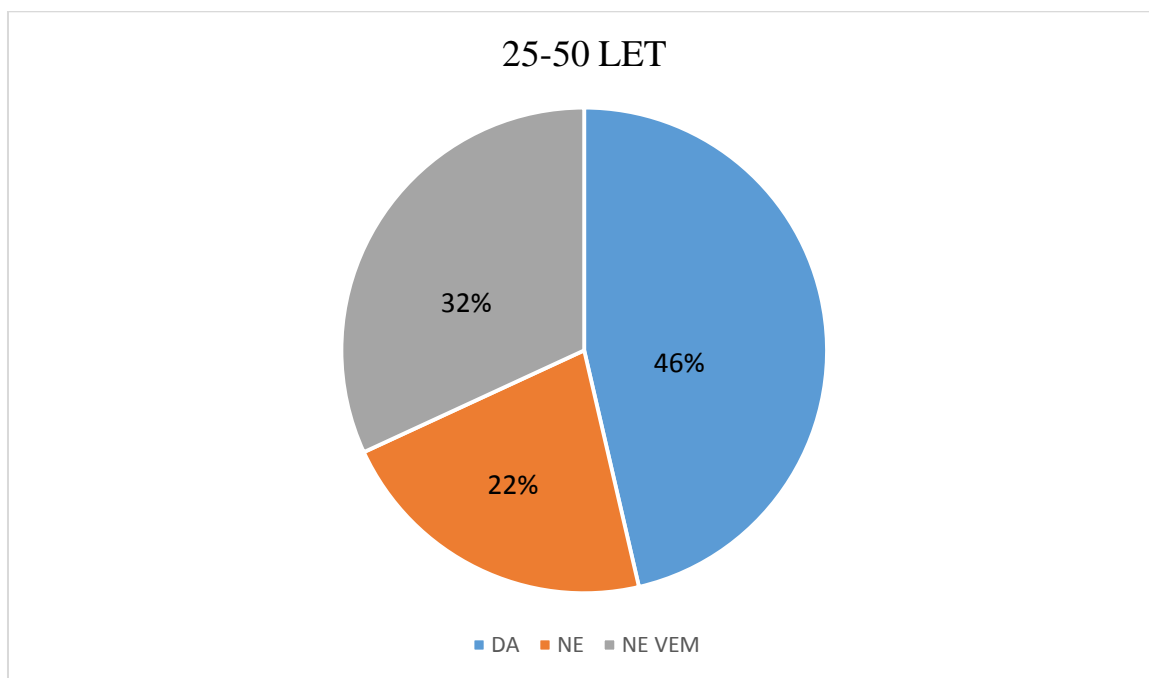
2. Odgovori na drugo vprašanje:

pri frančiškanski cerkvi: 16, na Studencih: 5

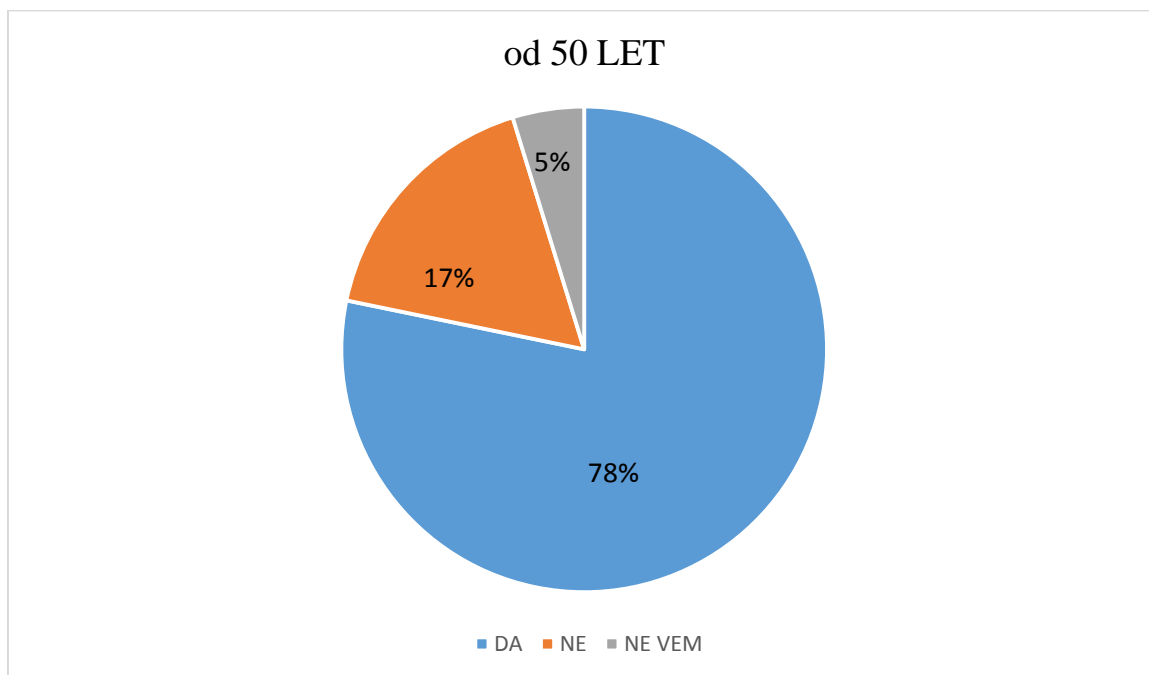
graf 1: odgovori na prvo vprašanje: 15-25 let

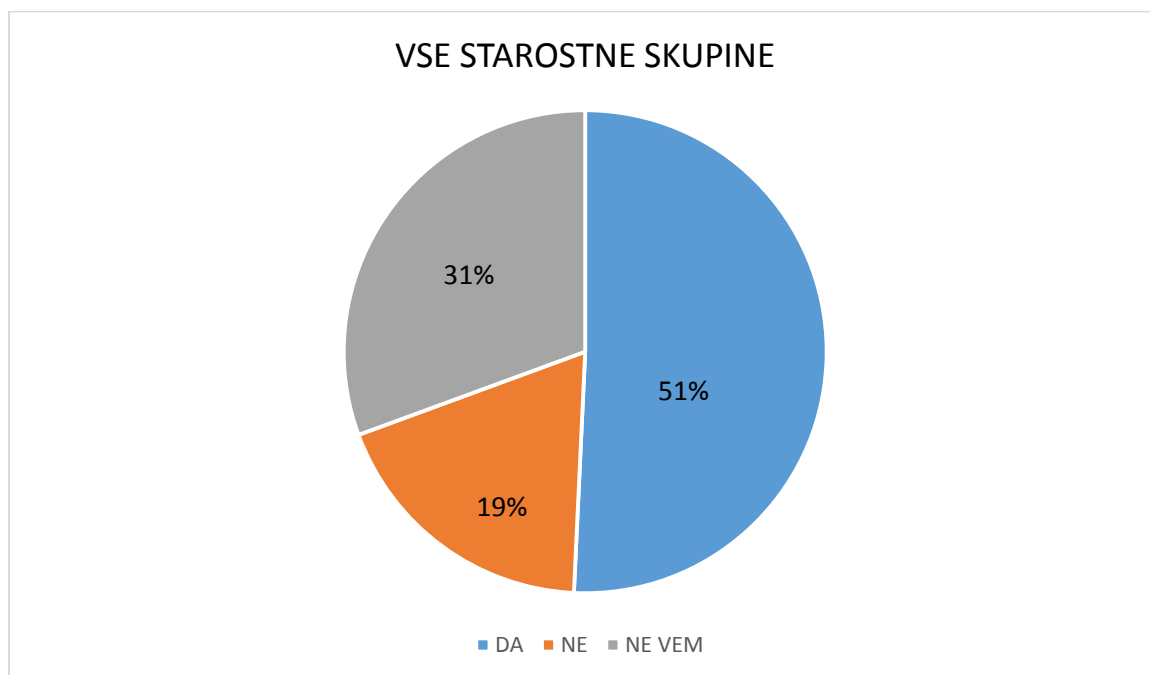
graf 2: odgovori na prvo vprašanje: 25-50 let

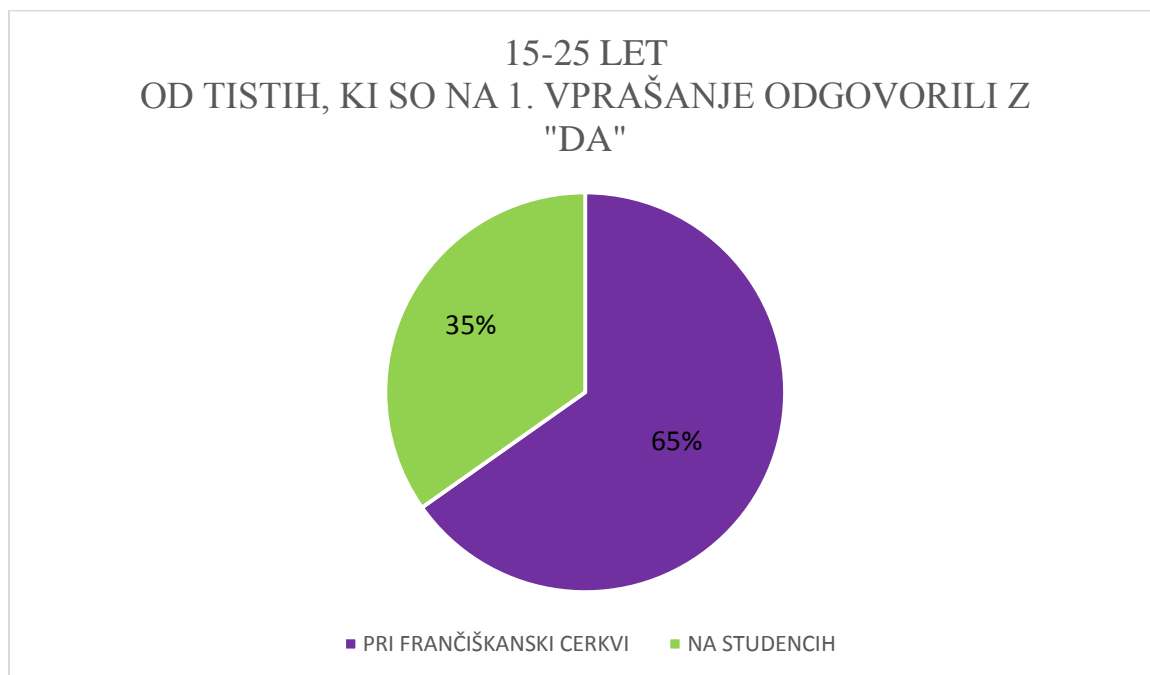
graf 3: odgovori na prvo vprašanje: od 50let

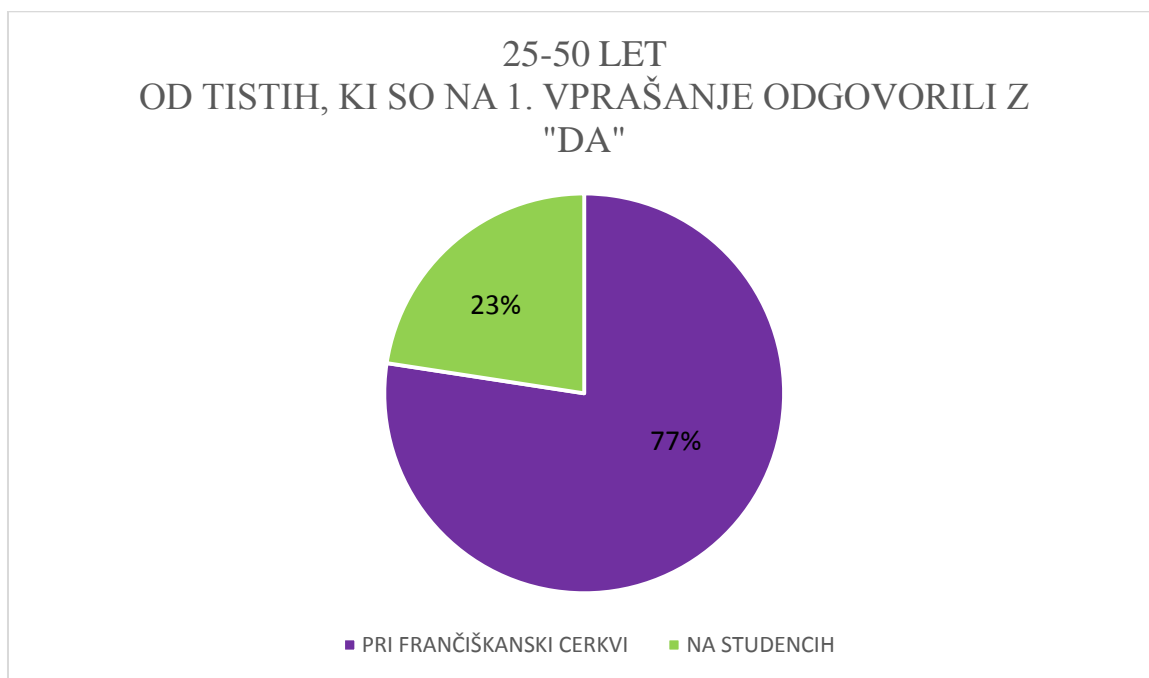
graf 4: odgovori na prvo vprašanje : vse starostne skupine

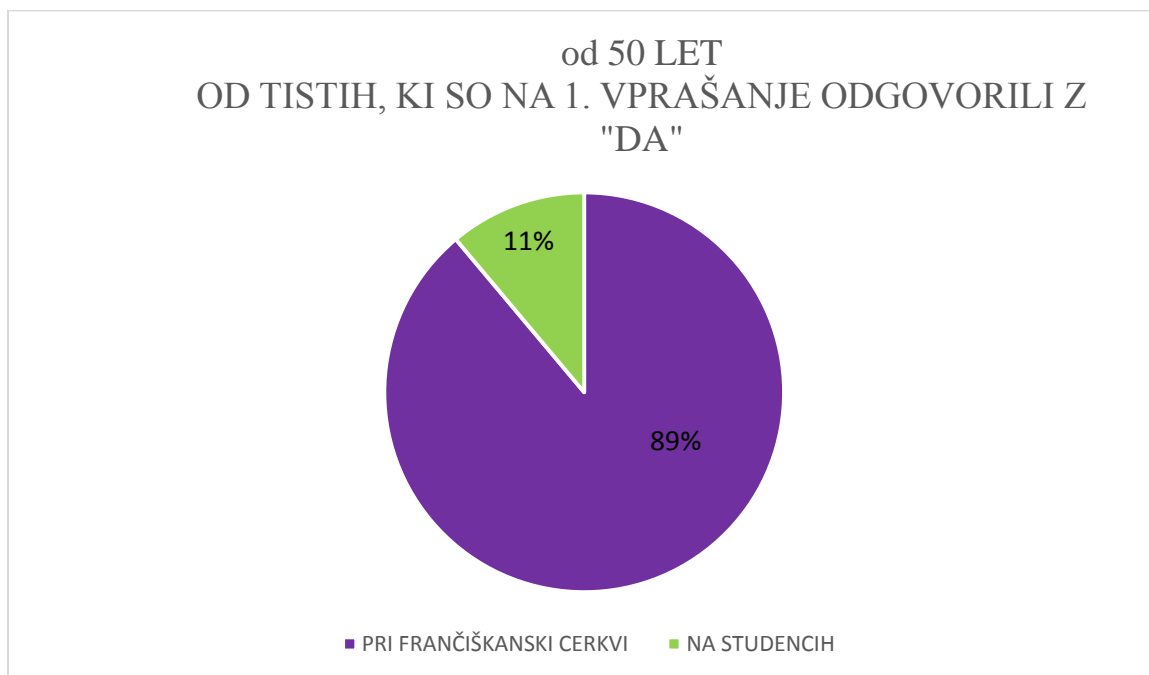
graf 5: odgovori na drugo vprašanje: 15-25 let

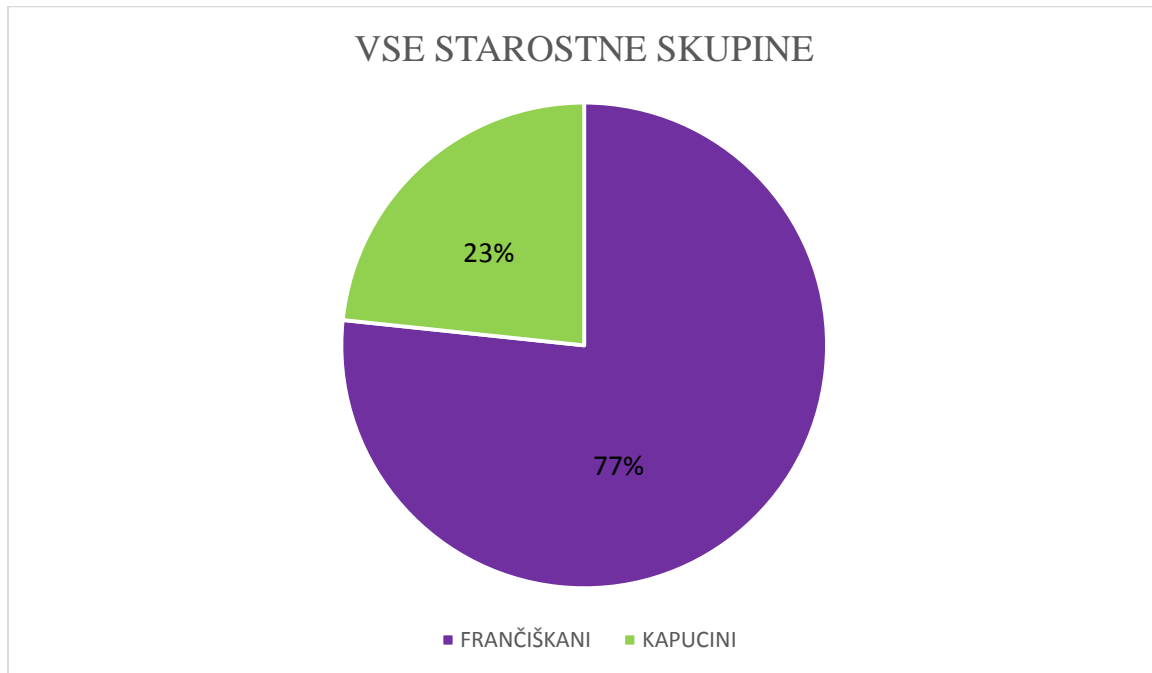
graf 6: odgovori na drugo vprašanje: 25-50 let

graf 7: odgovori na drugo vprašanje: od 50let

graf 8: odgovori na drugo vprašanje: vse starostne skupine

Ugotovila sem, da so starejši od 50 let najbolj vedeli, da v Mariboru živijo tako kapucini kot frančiškani. Najmanj pa o tem ve najmlajša anketirana populacija. Ko seštejemo vse anketirane, vidimo, da je rezultat med tistimi, ki vedo, in tistimi, ki ne vedo in niso prepričani zelo tesen, skoraj izenačen. Odgovori na drugo vprašanje so še bolj zanimivi. Nanj so odgovarjali le tisti, ki so trdili, da navedene redovne skupnosti živijo v Mariboru. Vse tri skupine bolj poznajo frančiškane in vedo, kje je njihova cerkev in samostan. Kot zanimivost naj povem, da so tisti, ki so bili anketirani tam, kjer se je videla frančiškanska cerkev, nanjo pokazali, oziroma so se po kratkem razmišljanju zavedli, da stojijo skoraj pred njo. Verjamem, da bi bil rezultat drugačen, če bi anketirali na Studencih pred kapucinskim samostanom. Vsekakor je frančiškanska cerkev v samem središču mesta in tako markantna, da se je skoraj ne da spregledati in rezultat je bil pričakovan. Zanimivost analize rezultatov sta tudi grafa št. 6 in št. 8, ki sta enaka.

2.4. Frančiškov svetni red

Slika 31: Simbol Frančiškovega svetnega red

(Vir: <http://www.kloster.si/si/>)

V Mariboru deluje tudi Frančiškov svetni red. »Frančiškov svetni red (FSR) ali III. red, latinsko: Ordo Franciscanus Saecularis (OFS) je cerkveni red, ki je namenjen laikom. Začetki naj bi segali v čas, ko je Frančišek pridigal v mestecu Cannaro, kjer je s svojo pridigo tako navdušil poslušalce, da so hoteli zapustiti svoje domove in družine ter se mu pridružiti. Frančišek je temu nasprotoval, saj ni želel razdreti družin, obljubil pa je, da bo napisal Vodilo, ki ga bodo lahko tudi prakticirali. To se je dejansko zgodilo leta 1221, ko je to svetno gibanje dobilo svoje vodilo in organizacijo. Zanimiv je zapis namena III. reda v knjigi z naslovom: »POT V NEBESA ali Življenje udov III. reda« iz 1884. Piše: »To vodilo je tako priprosto, da ga vsaki lahko izpolnuje; nikogar ne ovira stanu primerno živeti, tudi ne nalaga butare, da bi je človeška slabost ne mogla nositi. Rahlo in brez silovitosti napeljuje vsakega, kako naj pred vsemi drugimi svoje dolžnosti kakor katoliški kristjan natanko izpolnuje, napuh in ničemernost tega sveta zaničuje, drugih pravice spoštuje, v bližnjem časti božjo podobo in mu povsod izkazuje bratovsko ljubezen, sploh, kako naj živi po nauku in zgledu svojega nebeškega učitelja Jezusa Kristusa. Le osebe brezmadežnega življenja in pravi spokorniki in spokornice, ki so katoliške vere in pokorni sveti cerkvi, morejo stopiti v tretji red in se vdeleževati njegovih dobrot.« (Furek, idr., Manjši bratje minoriti v Mariboru in Ptuj, 2016.)

»Prvo Vodilo FSR je "Memoriale" iz leta 1221. Leta 1228 predela to Vodilo veliki prijatelj sv. Frančiška papež Gregor IX. Drugo Vodilo napiše leta 1289 manjši brat papež Nikolaj IV. Skoraj 600 let so se po njem ravnali člani III. reda. Tretje Vodilo izda leta 1883 tretjerednik papež Leon XIII. Zadnje Vodilo pa potrdi s svojo apostolsko oblastjo papež Pavel VI. 24. junija 1978.« (<http://www.ofs.si>)

V Sloveniji obstaja red skorajda od njegovih začetkov, saj so prva bratstva nastala pri najstarejših samostanih manjših bratov (Ptuj, Piran, Vipavski križ ...). Po prvi svetovni vojni je pri nas doživel množičnost, po drugi pa je število upadlo, saj so bili pripadniki preganjani

in zasmehovani. Po slovenski osamosvojitvi število zopet raste. V Mariboru je red organiziran tako pri kapucinih kot frančiškanih.

3. DRUŽBENA ODGOVORNOST

V nalogi raziskujem zgodovino kapucinov in frančiškanov s poudarkom na njihovem življenju v Mariboru. Ob številni literaturi sem primerjala zapise, ki se marsikje razlikujejo. Zato sem se še pred zapisom posvetovala s predstavnikoma obeh skupnosti, ki sta dala določene pripombe. Problem je predvsem pri frančiškanih, ki se pogosto selijo, tako da ni celovitega pregleda na preteklost. Raziskovalna je prvi primer prikaza zgodovine dveh redovnih skupnosti v Mariboru. Svojih mnenj sem se izogibala, tako da je to pravi in resnični prikaz nastanka, razvoja in življenja kapucinov in frančiškanov v Mariboru, kjer so nedvomno pustili svoje sledi. Pri ravnanju z viri sem upoštevala priporočena pravila in zakonodajo o zaščiti intelektualne lastnine.

4. SKLEP

Če se v zaključku nekoliko vrnem na zgodovino obeh redov, ne morem mimo zapisa frančiškana Anđelka Baruna, ko je ob 500. obletnici razkola (1517) v »Kalendaru svetog Ante« v Sarajevu 2017 izdal članek »Stoletna borba između konventualaca i observanata« (Stoletna borba med konventualci in observanti), kjer na kratek in razumljiv način prikaže vzroke za delitev Frančiškovega prvega reda – manjših bratov. Kot začetek delitve navede, da je Frančišek svojim bratom prepovedal lastnino in zapovedal siromaštvo in ponižnost, pa vendar: »Praksa je pokazala, da morajo imeti nastanitve in materialne dobrine, katere bodo koristili, da bi lahko opravili naloge, ki jim jih je namenjala Cerkev. Zaradi realnih potreb velikega števila bratov, bolnikov in študentov je Frančišek dopustil prilagajanje v pogledu hiš, cerkev in študija v redu. Še za časa njegovega življenja so v red vstopili številni študenti in profesorji iz vseučilišč v Bologni, Parizu in Oxfordu. Sprejemal je v bratstvo učene ljudi, ki se bodo še nadalje ukvarjali s študijem, kod sredstvom za pridobivanje ljudi. Študij zahteva večje in opremljene hiše. Življenje v samostanih ni več problem. Toda kako ostati zvest Vodilu, da bratje ne smejo sprejeti lastnine? Tu je Frančišek nepopustljiv. Od tod tudi začetek delitev med brati: na one, ki žele izvrševati določila Vodila (observare Regulam=observanti), ki nimajo lastnine, in tiste, ki bi kot menihi živeli na svojih smostanskih posestih (conventus=konventualci).« To je bistvo problema, ki je pripeljalo do delitev. Te delitve sem opisala z

letnicami vred, pravno pa je zadevo uredil šele tridentinski koncil 1563, ko je določil, da vsi samostani uboštvenih redov, razen bratov kapucinov in observantov, lahko razpolagajo z nepremično lastnino lastnino«.

Da se tudi to določilo ni spoštovalo, lahko ugotovimo na mariborskem primeru, ko so frančiškani imeli v lasti vinograde, hiše in celo pokopališče, kar je pripeljalo do sodnega spora med MOM in frančiškani. Nasploh so imeli mariborski frančiškani v novejšem obdobju kar nekaj sporov z mestno upravo. Najprej je leta 1997 prišlo do spora z Markingom, ki naj bi gradil zgradbo med Titovo in Partizansko cesto, ki bi grobo posegla v okolico cerkve in samostana. Frančiškani so menili, »da so varuhi kulturne dediščine ne samo vernih, ampak vseh, ki prihajajo v Maribor« Pritožili so se celo na Ministrstvo za okolje in prostor, pa ni pomagalo. Zgradba je bila zgrajena (Večer, 1997). Aktivni so bili tudi pri želji po preimenovanju ulic: »Med najboljše je predlog frančiškanskega samostana; v njem so nakazane možnosti za preimenovanje nekaterih ulic oziroma trga v neposredni bližini frančiškanske cerkve: ulica oziroma trg Vita Kraigherja v Frančiškansko ulico oziroma trg, Svetozarevsko v Narodno ulico in Partizansko cesto v Graško. Ob tem predlagajo frančiškani tudi preusmeritev prometa oziroma popolno ukinitvev prometa.....ker promet, posebno avtobusni, moti bogoslužje in drugo dogajanje v baziliki.« (Večer, 1998.) Predlog je bil zavrnjen.

Simptomatičen je odgovor patra frančiškana iz razgovora, ki sem ga imela z njim: »Ni utečenih slovesnosti oziroma protokolov. Precej časa nazaj je bil na obisku tedanji župan, v času komunizma. Na kratko, ni sodelovanja.«

V 1. hipotezi sem predvidevala, da so kapucini pustili več sledi v mariborski zgodovini in menim, da sem si hipotezo kar pravilno zastavila, res pa je, da so kapucini v Maribor prišli mnogo prej kot frančiškani in so živeli v Mariboru v drugačnih časih, kar nekoliko relativizira hipotezo. Iz literature se dobi občutek, da so se kapucini s svojo skromnostjo uspeli bolj približati Mariborčanom, še posebej v času kuge, ko so jim nudili nesebično pomoč ne glede na lastna življenja. Ob vrnitvi so zaradi lokacije izven mesta nekako izginili iz mariborskega utripa, kar je zaznati tudi iz časopisja, ki jih skorajda ne omenja in se bolj ukvarja s frančiškani. Zanimivo je tudi to, da se v literaturi najde kar nekaj o kapucinih, za kar gre zasluga nekaterim kapucinom, ki so delali in živeli v Mariboru, še posebej pa neutrudnemu raziskovalcu Frančiškovih redov patru dr. Vinku Škafarju. In še posebej na področju pisanja so kapucini pustili velik pečat v zgodovini Maribora in po mojem mnenju bistveno odstopajo

od delovanja frančiškanov, kjer sem imela velik problem z literaturo o mariborskih frančiškanih, ki je praktično ni. V glavnem gre pri literaturi za natančen opis gradnje cerkve, njenega opremljanja, umetniških posegov itd. To je v knjigi ob stoletnici prihoda frančiškanov v Maribor izredno natančno opisano in dokumentirano, o samem življenju frančiškanov pa bore malo. Zanimivo je tudi to, da so na delo frančiškanov zelo močno vplivali mariborski škofje, ki so zelo zaslužni, da so frančiškani sploh prišli v Maribor. Tu izstopata škofa A. M. Slomšek in Jakob Maksimilijan Stepišnik, pri gradnji cerkve pa škof Mihael Napotnik. Posebej se moram še enkrat zahvaliti gospe Antič, ki se je potrudila in našla del kronike, kjer sem spoznala življenje frančiškanov med drugo svetovno vojno in nekaj let po njej.

Slika 32: Knjižnica in gospa Antič v frančiškanskem samostanu

(vir: lastna zbirka)

Menim, da je težava frančiškanov v tem, da se morajo pogosto seliti iz samostana v samostan in zato zadev ne poznajo, niti ne navežejo pristnejših stikov z meščani oz. s krajanji, kjer stojijo samostani. Vsekakor pa je frančiškanska cerkev monumentalna in s svojo edinstveni barvo krasi mestno jedro in privlači turiste in kot je bilo zapisano v Večeru zaradi Matica, ki je bil razlog za spor, turisti še večkrat obišejo ta mariborski biser, Frančiškanom namreč zamisel o Maticu (turistično informacijski center), ki naj bi nastal v prenovljenih prostorih nekdanjega Bobby bara, tako rekoč pred glavnim vhodom v cerkev ni bila všeč in so zahtevali rušitev objekta, a niso uspeli in Matic stoji. Kot sem že zapisala, je ta cerkev največja sled, ki

so jo zaenkrat frančiškani zapustili Mariboru in Mariborčanom. Sklenem lahko, da sta bili hipotezi na začetku v glavnem pravilno zastavljeni.

RKC ima v zadnjem času precejšen problem s številom vstopov mladih v duhovniški stan. Pred enakim problemom so se znašli tudi Frančiškovi redovi. V kapucinskem samostanu na Studencih živita samo dva kapucina in šušlja se, da naj bi samostan ukinili, čemu pa ostro nasprotuje pater Škafar, ki je velika avtoriteta in tako samostan zaenkrat ostaja. Pater Škafar je te navedbe sicer zanikal, a ni bil preveč prepričljiv. V frančiškanskem samostanu so trije patri, kar je malo glede na obveznosti, ki jih imajo. Ko sem pregledovala objave v častniku Večer, sem zasledila, da komaj kdaj v red vstopi kakšen nov kandidat, in s tem je bila tudi ta hipoteza potrjena.

Zanimivo je bilo tudi anketiranje in rezultati. Moram priznati, da me je malo presenetilo nesodelovanje Mariborčanov pri anketiranju, rezultati pa manj. Pričakovala sem celo, da bo poznavanje frančiškanov celo manjše, a očitno Mariborčani zelo dobro poznajo frančiškansko cerkev in so po njej sklepali, da tam živijo frančiškani. Kapucini, ki so bili nekoč v Mariboru zelo prisotni, pa so iz spomina Mariborčanov izginili z naselitvijo na Studencih. Hipoteza glede kapucinov v celoti drži, glede frančiškanov pa le delno.

Kljub zelo napornemu in dolgotrajnemu delu sem ob koncu zelo zadovoljna, da mi je uspelo sestaviti raziskovalno nalogo, ki po moje zelo znanstveno in precej široko pokaže na življenje kapucinov in frančiškanov v Mariboru, na njihove uspehe, ki so jih dosegli in jih še dosegajo ter težave, s katerimi so se in se še srečujejo. Upam, da bodo v Mariboru ostali in se še bolj vključili v življenje Mariborčanov in v sam utrip mesta. Za konec pa še sliki cerkva in samostanov, kjer živijo in ustvarjajo.

Slika 33: Jožefova cerkev in kapucinski samostan na Studencih

(Vir: <https://maribor-pohorje.si/kaj-poceti/kultura/cerkve-samostani-in-kapele/cerkev-sv--jozefa.aspx>)

Slika 34: Frančiškanska cerkev in samostan

(Vir: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/53/FranciscanChurch_Maribor.jpg)

5. UPORABLJENA LITERATURA

5.1. Knjige

1. Bahčič. R.: Čudež, ki traja 800 let: Zgodovina Frančiškove karizme v svetu in pri nas, Ljubljana: Brat Frančišek 2007
2. Barun. A.: Stoljetna borba između konventualaca i opservanata, Sarajevo: 2016
3. Ivonides, Y.: Večni zaljubljenec, Ljubljana: Slovenska minoritska provinca sv. Jožefa, 2005
4. Martelanc, T.: Kapucinska arhitektura v slovenskem etničnem prostoru do nastanka Ilirskih provinc, doktorska disertacija, Maribor: Filozofska fakulteta, 2016
5. Merlo, G.: V imenu svetega Frančiška-Zgodovina manjših bratov in frančiškantva do začetka 16. stoletja, Ljubljana: Brat Frančišek, 2007

6. Krajnc-Vrečko, F.: V službi Cerkve in ljudi, Maribor: Župnija sv. Jožefa Maribor, 2016
7. Kovačič, F.: Zgodovina Lavantinske škofije (1228–1928), Maribor: Tiskarne sv. Cirila, 1928
8. Lazarini, F.: Frančiškanska cerkev v Mariboru, Ljubljana: Založba ZRC, 2013
9. Letopis slovenske kapucinske province: stanje 1. januarja 1996, Ljubljana: Slovenski kapucinski provincial, 1996
10. Mariborske zgodbe, Maribor: Založba Kapital, 1997
11. Meznarič, N.: Zgodovina čudodelne podobe Matere Milosti v frančiškanski cerkvi v Mariboru, Maribor: Frančiškanski samostan, 1895
12. Meznarič, N.: Življenje udov III. reda sv. Frančiška Serafinskega, Maribor: J. Leon, 1884
13. Napotnik, M.: Praznovanje sedemstoletne ustanovitve tretjega reda sv. Frančiška, Maribor: samozaložba, 1922
14. Puff, R. G.: Maribor: njegova okolica, prebivalci in zgodovina, Maribor: Založba Obzorja, 1999
15. Lazaro Riarte, L.: Povijest franjevaštva, Zagreb: Kršćanska sadašnjost d.o.o., 2013
16. Samostani na Slovenskem do leta 1780, Maribor: Založba Ostroga, 2008
17. Škafar, V.: Župnija sv. Jožefa na Studencih v Mariboru : 1940-2000, Maribor: Župnijski urad sv. Jožefa, 2001
18. Škafar, V.: Štirje mariborski kapucini, Maribor: Bezjak tisk d.o.o., 2015
19. Vogrin, M.: Frančiškovi manjši bratje minoriti na slovenskem od časov sv. Frančiška do današnjih dni, Ljubljana: Slovenska minoritska provinca sv. Jožefa, 2002
20. Vorstner, O.: Ob stoletnici frančiškanov v Mariboru: (1864-1964), Maribor: Mariborski tisk, 1964

5.2. Časopisni članki

1. BŠ.: Mariborska pokopališča, Večer, 1993, str. 9
2. Benedik, M.: Kapucini kot pomemben dejavnik v oblikovanju duhovne podobe slovenskega naroda v 17. in 18. stoletju, Loški razgledi, str. 11-18
3. Cerar, F.: Kaj je mision? Večer, 1989, str. 7
4. De Corti, B.: Trije pokopi škofa Slomška Večer, 1995, str. 4
5. Dreu, S.: Zdaj ni več dvoma: Matic se seli v Bobyja, Večer, 2004, str. 16
6. Ferik, L.: Pobožne želje, ki ne upoštevajo visokih stroškov, Večer, 1998, str. 13
7. Heric, K.: Cerkvene zadeve, Slovenski gospodar, 1895, str. 17
8. Kogoj, M.J.: Redovne skupnosti v lavantinski škofiji v času delovanja škofa Stepišnika, Bogoslovni vestnik, 2010, str. 109-111
9. Kužet, Z.: Gradnja ob frančiškanski cerkvi spodbudila različna ugibanja, Večer, 1997, str. 12
10. Lipuš, V.: Most na reki Dravi, Večer, 1999, str. 17
11. Martinovič, G.: Sto let bazilike v Mariboru. 7DNI, str. 1
12. Neznani avtor: Tudi mariborski frančiškanski samostan je nudil pomoč ustaškim vojnim zločincem in jim omogočil pobeg čez mejo, Vestnik, 1947, str. 3
13. O. K.: Ohranjena mreža nekdanjih tlorisov, Večer, 1969, str. 9
14. Rashid, Z.: Rdeči križ potrebuje skladišče takoj, Večer, 1991, str. 6
15. Rubin, M.: Matic kmalu v centru mesta, Večer, 2004, str. 7
16. Slana, M.: Udba na mariborskem notnem črtovju, Večer, 1992, str. 34
17. Škafar, V.: Knjige in knjižnica v nekdanjem kapucinskem samostanu v Mariboru (1613-1784) Časopis za zgodovino in narodopisje, 1993, str. 62-92
18. Travner, dr. V.: Pokopališča v Mariboru, Kronika slovenskih mest, št. 3, letnik 3. Ljubljana, 1936
19. Visočnik, J.: Hrenova pridiga ob ustanovitvi kapucinskega samostana v Mariboru, Glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije, letnik 34 (2011) št. 2

Opomba: Članke v Večerju smo pridobili v arhivu na spletnih straneh Mariborske knjižnice

5.3. Internetni viri

1. Spletna stran; Bratje kapucini, Pridobljeno 10.10.2016. <https://www.kapucini.si/maribor/>
2. Spletna stran: O kapucinih-bratje kapucini, Pridobljeno 10.10.2016. <https://www.kapucini.si/?id=183&full=1&t=1>

3. Spletna stran; Bratje kapucini, Pridobljeno 10.10.2016.
<https://www.kapucini.si/slovenska-provinca/>
4. Spletna stran: P. Vinko Škafar o zgodovini kapucinskega samostana v Mariboru, Pridobljeno 11.10.2016. <http://radio.ognjisce.si/sl/176/utrip/20157/>
5. Spletna stran: Grobnica redovnikov-bratje kapucini, Pridobljeno 15.10.2016.
<https://symbolsproject.eu/explore/symbol/location.aspx?id=1915&pID=8434>
6. Spletna stran: Frančiškani v Sloveniji, Pridobljeno 15.10.2016. <http://www.franciskani.si/>
7. Spletna stran: Bazilika Matere Usmiljenja, Pridobljeno 16. 10.2016.
<http://www.bazilika.info/>
8. Spletna stran: Frančiškani, ljudje, ki so si izbrali življenje v uboštvu, Pridobljeno 16.10, 2016. <http://siol.net/novice/slovenija/franciskani-ljudje-ki-so-si-izbrali-zivljenje-v-ubostvu-109622>
9. Spletna stran: Frančiškani, Pridobljeno 19.10.2016.
<file:///F:/Fran%C4%8Di%C5%A1kani/Fran%C4%8Di%C5%A1kani%20-%20Wikiwand.htm#/>
10. Spletna stran: Frančiškanski samostan Kostanjevica, Pridobljeno 20.10.2016.
<file:///F:/Fran%C4%8Di%C5%A1kani%20%20Fran%C4%8Di%C5%A1kanski%20samostan%20Kostanjevica%20in%20Nova%20Gorica.htm>
11. Spletna stran: Sistory zgodovina Slovenije, Pridobljeno 20.10.2016.
F:\Frančiškani\Zgodovina Slovenije - Sistory1.mht
12. Spletna stran: Menihi in njihovi redovi, Pridobljeno 20.10 2016. http://www.4os.ce.edus.si/gradiva/zgo/srednji_vek/meniski_redovi.html
13. Spletna stran: Frančiškani ostali brez pokopališča Pobrežje, Pridobljeno 22.10.2016.
<http://www.delo.si/novice/slovenija/franciskani-ostali-brez-pokopalisca-pobrezje.html>
14. Spletna stran: Preberi.si, Pridobljeno 10. 11. 2016 . <http://www.preberi.si/>
15. Spletna stran: OFS. Mir in dobro. Pridobljeno 18.11.2016 <http://www.ofs.si/>
16. Spletna stran: Konservatorij Maribor. Pridobljeno 21.11.2016. <http://www.konservatorij-maribor.si>
17. Spletna stran: Župnija sv. Petra in Pavla. Pridobljeno 1.12.2016. <http://www.kloster.si/si/>
18. Spletna stran: Digitalna knjižnica Slovenije. Pridobljeno 1.12.2016. <http://www.dlib.si/>
19. Spletna stran : Novi Slovenski leksikon. Pridobljeno 2.12. 2016. <http://www.slovenska-biografija.si/nsbl/>
20. Spletna stran: Maribor-Graz. Pridobljeno 2.12.2016. <http://www.maribor-graz.eu/primcell.php?lang=si&jahr=1941&wid=&hei=>
21. Spletna stran: Slovenska biografija. Pridobljeno 2.12.2016. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi229570/>